

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของครูอิสลามศึกษาในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 ความเป็นมาของอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมและมัธยม

2.2 หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

2.3 งานการเรียนการสอนตามขอบข่ายงานวิชาการ

2.3.1 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

2.3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.3.3 ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

2.3.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความเป็นมาของอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา(แบบเข้ม)

2.1.1 ความเป็นมา

จากเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 4 มกราคม พุทธศักราช 2547 ส่งผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญจำเป็น จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยที่ในปีพุทธศักราช 2547 รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณ จำนวน 341.03 ล้านบาทให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 4 : พัฒนาคนและสังคม มีโครงการสำคัญ ได้แก่ การซ่อมแซมปรับปรุงอาคารเรียน การจัดซื้อวัสดุเพื่อการเรียนการสอนในปีพุทธศักราช 2548 ได้จัดทำ

แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข พ.ศ.2548-2551 กำหนดเป้าหมายสำคัญ ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ซึ่งทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดได้จัดทำแผนปฏิบัติการและร่วมมือกันขับเคลื่อนกลยุทธ์ให้ดำเนินงานไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้สถานการณ์ที่ประชาชนทุกคนแสดงความห่วงใยอยากให้บรรเทาเบาบางและเกิดความปกติสุขโดยเร็ว จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2549 มีการวิเคราะห์สถานการณ์พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายยังคงมีความซ้ำซ้อน กระบวนการจัดการศึกษาบางด้านขาดประสิทธิภาพ มีการออกกลางคัน ขาดความยืดหยุ่น ขาดความเชื่อมโยง ไม่สามารถเทียบโอนการจัดการศึกษาระหว่างกันได้ ผู้เรียนต้องเรียนซ้ำซ้อนเสียเวลา ไม่ได้เรียนวิชาสามัญและวิชาที่เป็นพื้นฐานอาชีพ โรงเรียนของรัฐไม่เป็นที่นิยมเพราะการจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชน(โครงการพัฒนาการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2552 : ระบบออนไลน์)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมาตรา 8 ดังกล่าว สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการเรียนรู้วิชาอิสลามศึกษา ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาสนองตอบตามความต้องการของประชาชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน โดยให้ผู้เรียนในโรงเรียนของรัฐทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลามได้เรียนรู้วิชาอิสลามศึกษาในหลักสูตรที่มีการพัฒนาให้เนื้อหาสาระเทียบเท่าหลักสูตรที่ใช้สอนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและจะได้รับการรับรองสิทธิ์ที่จะได้วุฒิปริญญาเช่นเดียวกับนักเรียนที่จบจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในอนาคตต่อไป

ในการนี้คณะกรรมการนโยบายเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อนุมัติสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลยุทธ์ที่ 3 ด้านพัฒนาการศึกษา ปี 2549 มีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ

1. ศูนย์ประสานงานและบริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 ยะลา¹
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทั้ง 7 เขต ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และเขต 3

จังหวัดสงขลา(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 , 2549 : 5)

โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

¹ . ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 12

1. เพื่อสนับสนุนสถานศึกษาจัดการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

2. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของเยาวชนในสถานศึกษา

3. เพื่อให้การเรียนการสอนอิสลามศึกษามีความเชื่อมโยงตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาบ้าน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 , 2549 : 5)

ในการนี้ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ปัตตานี นราธิวาส เขต 1,2,3 และสงขลา เขต3 ได้กล่าวถึงจุดประสงค์เพิ่มเติมว่า

1. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามได้เรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาอิสลามอย่างทั่วถึงทุกคน

2. เพื่อให้ให้นักเรียนจบหลักสูตรได้คุณวุฒิทางศาสนาและสามารถใช้ประโยชน์ในการศึกษาต่อด้านศาสนาที่สูงขึ้น

3. เพื่อสร้างทางเลือกให้ผู้ปกครองได้ส่งบุตร-หลาน เข้าเรียนศาสนาอิสลามในสถานศึกษาของรัฐที่อยู่ใกล้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา, ปัตตานี, นราธิวาส , เขต 1,2,3 และสงขลา เขต3, มปป : 11)

โดยใช้ชื่อโครงการว่าโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จัดเวลาเรียนอิสลามศึกษา 8-10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ได้เริ่มเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2549 เป็นต้นมาโดยเรียกหลักสูตรนี้ว่าหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม (โครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2552 : ระบบออนไลน์)

2.1.2 หลักสูตรที่ใช้ในการสอนอิสลามศึกษาตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ

ในส่วนของหลักสูตรที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษา(แบบเข้ม) เริ่มแรกใช้หลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ 2549 และหลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรดูอิน พ.ศ 2548 โดยอิงมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการสำหรับใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย 4 ช่วงชั้น ดังนี้ ช่วงชั้นที่ 1 ปีที่ 1-3 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ช่วงชั้นที่ 2 ปีที่ 4-6 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น(จบช่วงชั้นที่ 2 ใ้ได้รับวุฒิอับดีคาอียะฮฺ) ช่วงชั้นที่ 3 ปีที่ 1-3 ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง(จบช่วงชั้นที่ 3 ใ้ได้รับวุฒิมุตะวัชชีเตอะฮฺ) ช่วงชั้นที่ 4 ปีที่ 1-3 ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (จบช่วงชั้นที่ 4 ใ้ได้รับวุฒิชานาวีรีย์)เริ่มสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่

1 ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-2 มีเวลาเรียนอิสลามศึกษา วันละ 8-10 ชั่วโมง การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2549 โดยใช้ภาษามลายูกลางและภาษาไทยสื่อสารเพื่อให้สอดคล้องการเรียนรู้อิสลามศึกษาในระดับที่สูงขึ้น(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา, ปัตตานี, นราธิวาส , เขต 1,2,3 และสงขลา เขต3, มปป : 12)

ปัจจุบันได้มีการประกาศหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งต้องคำนึงถึงความพร้อมของด้านทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 2)

2.1.3 โรงเรียนที่เปิดการสอนอิสลามศึกษาตามโครงการพัฒนาการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐ

ในปีพุทธศักราช 2553 ได้มีโรงเรียนที่ร่วมโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งสิ้นจำนวน 350 โรงเรียนจาก 11 เขตพื้นที่การศึกษา ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งตามจังหวัดได้ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553: ระบบออนไลน์)

1. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานีเขต1, 2, 3 ทั้งหมด 115 โรงเรียน รายละเอียดต่อไปนี้

1.1โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 ทั้งหมด 46 โรงเรียน ได้แก่ บ้านตันหยงลูโละ บ้านคลองมานิง ชุมชนบ้านกะมียอ บ้านบานา บ้านกอแลบีละ บ้านปะกาฮารัง ชุมชนบ้านปูยุด ชุมชนบ้านสะนิง บ้านกาสง บ้านปะนาเราะ(รัฐอุทิศ) บ้านคาโต บ้านทำน้ำตะวันออก บ้านน้ำบ่อ บ้านบางมะรวด ชุมชนบ้านปาตา บ้านท่าด่าน บ้านท่าพง บ้านมูดี บ้านจาแบปะมิตรภาพที่197 ชุมชนบ้านสาบัน บ้านมะปริง บ้านบางปู บ้านฝาง บ้านดาหมน บ้านตันหยงดालอ บ้านดีอระ บ้านตันหยง บ้านคอลอดันหยง บ้านน้ำคำ บ้านยาบี บ้านควนดิน บ้านควนคูหา บ้านตันหยงเปาว์ ปทุมคงคานุสรณ์ ยาบีบรรณวิทย์ บ้านรัฐสะมิแล บ้านปาเราะ บ้านบาราเฮาะ ชุมชนบ้านกรือเฮะ บ้านโลกโตนด บ้านเป็ยะ พัฒนศึกษา บ้านดูเวาะ บ้านเกาะเปาะ บ้านหนองแรด และบ้านบาง

1.2โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2 ทั้งหมด 39 โรงเรียน ได้แก่ บ้านคลองช้าง บ้านประจัน บ้านนาประคู้ บ้านอีนู๋ ชุมชนบ้านสะนอ บ้านควนลังงา บ้านยะรัง

ไทยรัฐวิทยา 52 บ้านบุโกะ ตลาดปรีกี บ้านบือแนปีแน บ้านมะหุด บ้านระเว้ง บ้านควา
บ้านบาตะกูโบ บ้านเขาวัง บ้านสะกำ บ้านสมาหอ บ้านควนแปลงงู บ้านน้ำใส บ้านวังกว้าง
บ้านนาค้อเหนือ ศิริราษฎร์สามัคคี บ้านกระเสาะ สะนอพิทยาคมชุมชน บ้านพงस्ता ประดู่โพธิ์
วิทยา ชุมชนบ้านวัดอัมพวนราม บ้านกระโด บ้านต้นทุเรียน บ้านสิเคะ ต้นพิกุล บ้านบาง
บ้านละหารยามู บ้านกรือเซะ บ้านต้นชะะ บ้านศาลาสอง ตลาดนัดต้นมะขาม และบ้านบราโอ

1.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 3 ทั้งหมด 30 ได้แก่
สายบุรี "แจ้งประชากร" (มัธยม) บ้านตะบึงบ้านจะเหม่(ขยายโอกาส) บ้านละเวง บ้านกะลาพอ
บ้านรังมดแดง บ้านเจาะกือแย บ้านปลักแตน ไม้แก่นกิตติวิทย์ บ้านบือแต บ้านพิเทน ทุ่งยางแดง
พิทยาคม บ้านตะโละคารามัน บ้านโลทุ บ้านตะโละไกรทอง บ้านกะรูบี บ้านน้ำคำ บ้านโต๊ะชูด
บ้านกาหงส์ บ้านเขาดิน บ้านบาโงมูลง บ้านโตะบาตา ชุมชนบ้านบางเก่า บ้านบือระ บ้านช่องแมว
บ้านปาม่วง ชุมชนวัดถัมภาวาส และบ้านละหารมิตรภาพที่ 113

2. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาสเขต1, 2, 3 ทั้งหมด 115 โรงตั้ง
รายละเอียดต่อไปนี้

2.1 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1 ทั้งหมด 45 โรง
ได้แก่ เมืองนราธิวาส บ้านบาตุง บ้านสุโหลงบาลา บ้านบริจ๊ะ บ้านเขาดันหยง บ้านมะนังป็นยัง
บ้านยารอ บ้านดือแยหะยี บ้านอาตะบือระ บ้านพนาทักษิณ บ้านปะลุกาสาเมาะ บ้านบาโงปะแต
บ้านบลูกาฮีเล บ้านสวนพลู บ้านบือเล็งใต้ บ้านคอลลอกาเว บ้านลูโยะบายะ ชุมชนบ้านซากอ
บ้านบลูกาสนอ บ้านบูเกะบางก บ้านไอร์แยง บ้านสุเป๊ะ บ้านลูโยะบูโละ ลูโยะบาตู ร่มเกล้า
บ้านสุแตทวอ บาเจาะ บูเกะชูด เรียงราษฎร์อุปลัมภ์ บ้านปู้ชูตีหมอ เฉลิมพระเกียรติฯบางปอ
บ้านยือลาแปศรีวารินทร์ บ้านบาโงปูละ ราชประชานุเคราะห์ 9 บ้านแยะ บ้านทอน บ้านกำปงปี
แซ บ้านไร่พญา บ้านกูยิ วัดโลกโก บ้านปาหนัน บ้านมะนังกาหิ สว่างวัฒนา และบ้านแคนา

2.2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 2 ทั้งหมด 32 โรง
ได้แก่ บ้านไพรวัน บ้านดือมายู บ้านตาบา บ้านดอแล บ้านเกาะสะทอน บ้านด้าเสาพัฒนา
บ้านโคกยามู บ้านแม่คง บ้านปู้เป๊ะ บ้านฆอเลาะทวอ บ้านมูโนะ บ้านเจ๊ะหม บ้านดือระมิตรภาพ
บ้านกรือซอ บ้านกวาลอซีรา บ้านบาลูกายาอิง บ้านชรายอ บ้านบอเกาะ บ้านปู้ บ้านมือบา
บ้านศาลาใหม่ บ้านลาแล บ้านซากอ บ้านสะปอม บ้านกูวา บ้านแยง บ้านสายะ บ้านกูวาเวียง
สุวรรณพิทยาคม บ้านตาเซะใต้ บ้านบูเกะตา และราชภัคดี

2.3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 3 ทั้งหมด 38 โรง
ได้แก่ บ้านกาเต็ง บ้านตะโละ บ้านบาโงระนะ บ้านสาเมาะ บ้านกาหน๊ะ บ้านสิโป บ้านเจ๊ะเก
บ้านกาลิซา บ้านน้ำหอม บ้านไอรอส ผดุงมาตร บ้านละหาร บ้านยานิง บ้านจูโวะ นุกิตประชา

อุปถัมภ์ บ้านบาโงคุดง ชุมชนสหพัฒนา บ้านโลก ดันหยงมัส บ้านมะรือโบออก บ้านน้ำวน
บ้านมะรือโบตกบ้านเจาะเกาะ บ้านจะแนะ บ้านบาตาปาเซ บ้านบูเก๊ะบือแต บ้านตาโงะ
บ้านไอร์โซ บ้านลูโละกาเยาะ บ้านกาเย โอยรานุสรณ์ บ้านค็อกอ บ้านบางอ สวนพระยาวิทยา
บ้านลาไม ร่วมจิตต์ประชา บ้านเจาะไอร้อง และบ้านริแง

3.สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต1,2, 3 ทั้งหมด 94 โรงเรียนละเอียด
ต่อไปนี้

3.1โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 1 ทั้งหมด 36 โรงเรียน
ได้แก่ บ้านบันนังนุโย บ้านจะกะวะ บ้านบุดี พัฒนาบาลอ ครูชนพัฒนา บ้านโต๊ะปาเกาะ นิบง
พัฒนา บ้านรามันศิริวิทย์ บ้านอาเหตุโต๊ะ บ้านปอเยาะ บ้านปงคา บ้านบาโด บ้านบูเก๊ะจือมา
บ้านร้าวตะวัน บ้านรามัน บ้านไม้แก่น ไทยรัฐวิทยา บ้านสะเอะ บ้านสากอ สันติวิทยา
บ้านตาชะ บ้านตะโละชูแม บ้านบาตัน บ้านทุ่งเหียง บ้านตาสา บ้านกอดดือระ บ้านมาแฮ
บ้านพะปูละ บ้านบือม้ง บ้านบือคอง บ้านคูอ บ้านพอแม็ง บ้านจะรังตาดง มิตรภาพที่ 175
บ้านปาแตรายอ บ้านตะโละหะลอล และบ้านลือมู

3.2โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 2 ทั้งหมด 45 โรงเรียน
ได้แก่ บ้านตาดะปุเต๊ะใน บ้านบาเจาะ บ้านป่าหวัง บ้านวังหิน บ้านบางกลาง บ้านสาอู บ้าน
ทรายแก้วบ้านละแอ บ้านตะบิงดิงงิสามัคคี เชื้อนบางกลาง บ้านตาดะปุเต๊ะ บ้านวังสำราญ
สามัคคีบันนังสตาวิทยา ท่าละมัย บ้านบูเก๊ะฆลุโฆ บ้านกาตอง บ้านบางู บ้านลากอ บ้านนิบง
บ้านเกิ้ลัดแก้ว(ชีชะ) บ้านปาแครู บ้านบันนังดามา บ้านปะแต บ้านฮือนัง บ้านหลักเขต
บ้านลาแล บ้านลือเน็ง บ้านคลองน้ำใส บ้านกาโสด บ้านบาละนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ 5
บ้านลูโปะป็นยัง นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ 2 กาบังพิทยาคม นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ 9
บ้านธารทิพย์ บ้านชีเยาะ บ้านกือลอง อาสินศึกษา บ้านทำนบ บ้านบายอ บ้านสันติ
ยะหาศรียานุกูล และบ้านเตาปูน(ธนาคารกรุงเทพ 16)

3.3โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลาเขต 3 ทั้งหมด 13 โรงเรียน
ได้แก่ บ้านบ้านแหร์ บ้านบาแตตูแง บ้านบัวทอง จันทรประภัสสรอนุสรณ์ บ้านใหม่ (วันครู
2503) บ้านมาลา บ้านฮือเยอร์เวง บ้านธารน้ำใส บ้านราโมง บ้านเยาะ บ้านยะรม บ้านนิคม
สร้างตนเองธารโต และบ้านธารมะลิ

4.สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 3 ทั้งหมด 24 โรงเรียนได้แก่
สะบ้าย้อยวิทยา บ้านโคกม้า บ้านควนตานี บ้านคลองมุดอ บ้านล่องควน บ้านสุโสะ เทพา
บ้านพรุหาว บ้านป่าโอน บ้านเทพา นาทวีวิทยาคม บ้านแม่ที บ้านโมย บ้านป่าเร็ด บ้านคลังชัน

บ้านปากบา บ้านนา ชุมชนบ้านทางควาย บ้านท่าคลอ จะนะวิทยา วัดประจำ บ้านเขาจันทร์
บ้านม่วงอน บ้านปากบาง

5. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสตูล ทั้งหมด 2 โรงเรียน ได้แก่ บ้านสายควน
บ้านแปะ-ระเหนือ

2.2 หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.2.1 ความนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งพัฒนามาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรบางประเด็น ทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร เช่น ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมถึงปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก แม้พบว่าหลักสูตรดังกล่าวมีจุดดีหลายประการก็ตาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 1)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่ปรับให้มีความเหมาะสมและชัดเจนมากขึ้น ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนี้ ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อมและจุดเน้น ที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 1)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษามาเป็นระยะเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการสำหรับใช้ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 50 โดยจัดอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในหลักสูตรประถมศึกษา และจัดเป็นรายวิชาในหมวดสังคมศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 1)

ต่อมาเมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรมและ จริยธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียนให้มีความรู้ ประสบการณ์ การปฏิบัติ และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรม ที่ว่าด้วยหลักการศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักคุณธรรมตามคำสอนของศาสนาอิสลาม มีเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถประมวลความรู้ แนวคิด และปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอน เพื่อปลูกฝังให้เป็นคนดี มีศรัทธา มีความยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้า บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข หลักสูตรดังกล่าวแม้ได้เปิดโอกาสให้จัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาให้แก่ผู้เรียน แต่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง เนื่องจากผู้ปกครองเห็นว่าสถานศึกษาจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษายังไม่มีความเข้มเพียงพอ เพราะส่วนใหญ่จัดเวลาเรียนอิสลามศึกษาประมาณ 2 ชั่วโมง/สัปดาห์ เท่านั้น และเมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละระดับการศึกษาแล้ว จะไม่ได้รับวุฒิการศึกษาด้านศาสนาที่จะนำไปใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาต่อด้านศาสนาหรือประกอบอาชีพได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 2)

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และนโยบายรัฐบาลที่สนับสนุน ให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน ที่ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้วิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนาอิสลาม จึงจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งคำนึงถึงความพร้อมด้านทรัพยากร แหล่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยมีได้บังคับให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องนำไปดำเนินการแต่ประการใด การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร

อิสลามศึกษา จะต้องจัดบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่วิทยาลัยฯ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตัวชี้วัดใน บางสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมถึงการวัดและประเมินผลที่อาจใช้ร่วมกันในการ ตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 2)

2.2.2 หลักการ

หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ยึดหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐาน การเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบน พื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษา อย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้เวลาและ การจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตาม อหยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดหลักการเพิ่มเติม คือ

1. มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักการของศาสนา อิสลาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต
2. เป็นการศึกษาที่มุสลิมทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละ ท้องถิ่น
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 3-4)

หลักการดังกล่าวข้างต้นมีส่วนสอดคล้องกับบทบัญญัติอิสลามซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอ
บางส่วนดังนี้

1. ในบทบัญญัติอิสลามก็ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเด็กและ
เยาวชนโดยกำหนดว่าเด็กจะต้องได้รับสิทธิในการศึกษาจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง(Hizzoh bin
Muhammad . 2008 : 55) สิทธิอันนี้ได้รับการยืนยันจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

((¹))

ความว่า : " การศึกษาเป็นสิ่งบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน"

เมื่อการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพ่อแม่
และผู้ปกครองในฐานะผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องจัดการศึกษาให้กับผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแล ดัง
ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสในอัลกุรอานว่า

(6 :)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้า
และครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิง
ของมันคือมนุษย์และก้อนหิน มีมลาอิกะฮ์ผู้แข็งแกร่งราวหาญ
คอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ในสิ่งที่
พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขา และพวกเขาจะปฏิบัติตามที่ถูก
บัญชา”

(อัลอะหฺรึม : 6)

ท่านอาลีบินอาบีตอลีบ رضي الله عنه ได้อธิบายความหมายอายะฮ์ข้างต้นว่า "ผู้เจ้าจงเฝ้าหา
ความรู้ให้ตนเองและครอบครัวของผู้พร้อมอบรมสั่งสอนพวกเขา" (al-Shawkani.1997:5/ 307)

¹ บันทึกโดย Ibn Majah ,.n.d. หมายเลขหะดีษ 224 , ท่านอัลบานีย์กล่าวว่าหะดีษนี้เป็นฮาดีษ ซอเฮียห์ (al-Albany,.n.d. :1/ 17)

การศึกษาก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่
ดีงามดังที่ อันซัดฮาน (al- Sadhan, 1999 :13) ได้กล่าวว่า “ด้วยการศึกษาทำให้มนุษย์ได้รับความ
โปรดปรานจากพระเจ้า อีกทั้งยังเป็นกุญแจสำคัญของความสำเร็จในโลกนี้และโลกหน้า
ความรู้จะนำมาซึ่งความมีคุณธรรมจริยธรรม ห่างไกลจากความชั่วร้ายต่างๆ”

2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก็มีส่วนที่สอดคล้องกับ
หลักการอิสลาม ในอัลกุรอานบ่อยครั้งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงชี้ให้มนุษย์ได้ใช้ความคิดในความยิ่งใหญ่
ของพระองค์โดยผ่านสิ่งที่ถูกสร้างต่างๆ ดังคำดำรัสของพระองค์ที่ว่า

(17-20 :)

ความว่า “พวกเขาไม่พิจารณาดูอุฐุดอกหรือว่า มันถูกบังเกิดมา
อย่างไรและยังท้องฟ้าบ้างหรือว่ามันถูกยกให้สูงขึ้นอย่างไร
และยังภูเขาบ้างหรือว่า มันถูกปักตั้งไว้อย่างไร และยังแผ่นดิน
บ้างหรือว่ามันถูกแผ่ลาดไว้อย่างไร”

(อัลหมอซียะฮฺ : 17-20)

อายะฮ์ข้างต้นอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสั่งให้มนุษย์ในฐานะผู้เรียนใช้ความคิดไตร่ตรอง
ถึงความยิ่งใหญ่ของพระองค์โดยผ่านสิ่งที่ถูกสร้างอันได้แก่ อุฐู ท้องฟ้า ภูเขา และแผ่นดิน

วิธีการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ บ่อยครั้งที่ท่านใช้วิธีสอบถามเพื่อให้บรรดา
ซอฮาบะฮ์ได้ใช้ความคิดวิเคราะห์และสังเกตเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ดังหะดีษ

: ﷺ))

:

:

((¹ : ﷺ

¹ บันทึกโดย al-Bukhari ,1998 หมายเลขหะดีษ 61 และ Muslim, .n.d. หมายเลขหะดีษ 7200 (สำนวนที่อ้างเป็นของAI-Bukhari)

ความว่า “จากท่านอิบน์อุมร์ رضي الله عنه รายงานว่า ท่านนบี صلى الله عليه وسلم ได้กล่าวว่าแท้จริงในบรรดาต้นไม้ต่าง ๆ นั้นจะมีต้นไม้ต้นหนึ่งที่ใบของมันจะไม่ร่วง และมันเปรียบเสมือนมุสลิม ท่านทั้งหลายจงบอกฉันซิว่ามันคือต้นไม้ที่อะไร? ท่านอิบน์อุมร์ رضي الله عنه เล่าต่อว่า ทุกคนจะคิดว่ามันเป็นต้นไม้ที่อยู่ในทะเลทราย อับดุลลอฮ์กล่าวว่า ฉันคิดในใจว่ามันคือต้นอินทผลัม จากนั้นพวกเขาจึงกล่าวว่า โอ้ท่านรอซูลลุลลอฮ์จงบอกพวกเราเถอะว่ามันคือต้นไม้ที่อะไร ท่านนบีตอบว่ามันคือต้นอินทผลัม

เรื่องราวจากฮาดิษข้างต้นแสดงให้เห็นวิธีการสอนของท่านนบี صلى الله عليه وسلم บางครั้งท่านได้ใช้วิธีการกระตุ้นให้บรรดาขอฮาซะฮ์ใช้ความคิดและวิเคราะห์พร้อมกับถามตอบซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2.3 จุดหมาย

จุดหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ยึดจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดจุดหมายเพิ่มเติม คือ

1. มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และปฏิบัติตนตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด ﷺ ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม
2. มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอ่านอัล-กุรอาน และสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้
3. มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีเหตุผลในการวินิจฉัย พิจารณาปัญหาต่าง ๆ โดยยึดหลักการอิสลาม
4. มีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม เห็นคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 4)

2.2.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล โดยคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา ให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดตามสาระการเรียนรู้ ดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มสาระ ดังนี้

1. อัล – กุรอาน
2. อัล – หะดีษ

3. อัล – อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)
4. อัล – ฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ)
5. อัศตารีก (ศาสนประวัติ)
6. อัล – อัคลาภ (จริยธรรม)
7. ภาษาอาหรับ
8. ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม

ในแต่ละสาระได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 7)

2.2.5 สาระการเรียนรู้

ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรอิสลามศึกษา *
1. ภาษาไทย	1. อัล - กุรอาน
2. คณิตศาสตร์	2. อัล - หะดีษ
3. วิทยาศาสตร์	3. อัล - อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	4. อัล - ฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน(ต่อ)	หลักสูตรอิสลามศึกษา (ต่อ) *
5. สุขศึกษาและพลศึกษา	5. อดตารีค (ศาสนประวัติ)
6. ศิลปะ	6. อัล - อักลาก (จริยธรรม)
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี	7. ภาษาอาหรับ
8. ภาษาต่างประเทศ	8.ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 9) ¹

2.2.6 สารและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรกำหนดสารและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบหลักสูตร โดยกำหนดให้เฉพาะส่วนที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ ส่วนสารและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนนั้นสถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 14)

ในส่วนของหลักสูตรอิสลามศึกษาได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ 8 สาร จำนวน 9 มาตรฐาน ดังนี้

สารอัล - กุรอาน

- มาตรฐาน ก 1** เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักการอ่าน และหลักการอรรถาธิบายอัล-กุรอาน สามารถอ่าน ท่องจำ อรรถาธิบาย เห็นคุณค่า และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ก 2** ยึดมั่นในบทบัญญัติของอัล-กุรอาน และนำไปปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

¹ ในส่วนของหลักสูตรอิสลามศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่ 1-8 ซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน สำหรับสาระที่ 8 ภาษามลายู/ภาษาอาหรับเสริมเป็นสาระที่สถานศึกษาสามารถเลือกจัดการเรียนรู้สาระใดสาระหนึ่ง ยกเว้นกรณีพื้นที่ที่ใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร กำหนดให้จัดการเรียนรู้ภาษามลายู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 9)

สาระอัล – หะดีษ

มาตรฐาน ห 1 เข้าใจ ความหมาย ความสำคัญ หลักการ หลักคำสอน ท่องจำอัล-หะดีษ ยึดมั่นและนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

สาระอัล – อะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)

มาตรฐาน อ 1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญ และหลักฐานของหลักศรัทธา ยึดมั่น และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

สาระอัล – ฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ)

มาตรฐาน ฟ 1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และปฏิบัติตามกฎ หลักการ บทบัญญัติอิสลามเกี่ยวกับอบิดา คาท มูอามาလာต มุนากาฮาต และญินาญาต เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติศาสนกิจ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สาระอัตตารีค (ศาสนประวัติ)

มาตรฐาน ต 1 เข้าใจประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญของแต่ละยุคสมัยทางประวัติศาสตร์อิสลาม สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และเกิดความตระหนักในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สาระอัล – อัคลาก (จริยธรรม)

มาตรฐาน ล 1 เข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามจริยธรรมอิสลาม ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระภาษาอาหรับ

มาตรฐาน ร 1 รู้และเข้าใจกระบวนการฟัง พูด อ่านและเขียน มีทักษะและเห็นคุณค่าในการใช้ภาษาอาหรับ เพื่อการเรียนรู้ สื่อความหมาย ค้นคว้าบทบัญญัติของศาสนาอิสลามอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

สาระภาษามลายู

มาตรฐาน ย 1 รู้และเข้าใจกระบวนการฟัง พูด อ่าน และเขียน มีทักษะและเห็นคุณค่าในการใช้ภาษามลายูเพื่อการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการเกี่ยวกับศาสนาอิสลามและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

สาระภาษาอาหรับเสริม

มาตรฐาน ส 1 รู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา มีทักษะในการใช้ภาษาที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมทางภาษาอาหรับ และมีเจตคติที่ดีต่อภาษาและวัฒนธรรมอื่น(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 21-22)

2.2.7 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้เรียนบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสม 2 ลักษณะ คือ

1.กิจกรรมพัฒนาจริยธรรมอิสลาม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี โดยการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริง จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องและมีคุณภาพ เช่น การเข้าค่าย การอบรมหลังละหมาด การฝึกปฏิบัติศาสนกิจ การพัฒนาบุคลิกภาพ การฝึกคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ตลอดจนฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

2.กิจกรรมชมรม/ชุมนุมทางศาสนาอิสลาม เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรในสถานการณ์จริง ตั้งแต่การศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ชมรม/ชุมนุมนักอ่านอัล-กุรอาน (กอรี) ชมรม/ชุมนุมนะซีด ชมรม/ชุมนุมนักปาฐกถาหรือบรรยายธรรม เป็นต้น โดยให้สถานศึกษาและผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมทั้งนี้สถานศึกษาสามารถนำผลการประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามไปใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินการผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 22-23)

2.2.8 ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา จัดระดับการศึกษา เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรอิสลามศึกษา
<p>1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6)</p> <p>การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ</p> <p>2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)</p> <p>เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว มีทักษะในการคิดวิจารณ์ ตัดสินใจ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ</p> <p>3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย</p> <p>การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้าน</p>	<p>1. ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ)</p> <p>เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1 – 6 ที่เน้นการพัฒนาความรู้และทักษะขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาริชาฮฺอิสลามเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเน้นทักษะกระบวนการพื้นฐานความเป็นมนุษย์</p> <p>2. ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตตะวัชชีเฎาะฮฺ)</p> <p>เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1-3 ที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้รายละเอียดในสาระเพิ่มขึ้น เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว และทักษะในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ตลอดจนความรับผิดชอบต่อสังคม ให้ผู้เรียนมีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม มีความภูมิใจในความเป็นมุสลิม</p> <p>3. ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาเวียะฮฺ)</p> <p>เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีที่ 1-3 ที่มุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา</p>

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรอิสลามศึกษา
<p>3.ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย(ต่อ)</p> <p>วิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้ วิชาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ</p>	<p>3. ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย(ต่อ)</p> <p>ต่อในระดับที่สูงขึ้น ตลอดจนการปลูกฝังความรู้ ความคิด คุณธรรมจริยธรรมที่อิงตามวิถีอิสลาม และความรับผิดชอบต่อสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข</p>

ที่มา : (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 21-23)

2.2.8 เวลาเรียน

หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีเวลาเรียนดังนี้

1. ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น มีเวลาเรียน 320 - 360 ชั่วโมงต่อปี ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนสัปดาห์ละไม่เกิน 8 - 10 ชั่วโมง

2. ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง มีเวลาเรียน 400 - 480 ชั่วโมงต่อปี ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนสัปดาห์ละไม่เกิน 10 - 12 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

3. ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 480 ชั่วโมงต่อปี ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 12 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 25)

2.3 งานการเรียนการสอนตามขอบข่ายงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญมากในการบริหารสถานศึกษาเนื่องจากเป็นเป้าหมายหลักของสถานศึกษา ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้รับผิดชอบในสถานศึกษาจะต้องบริหารจัดการระบบงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวแล้วในบทที่ 1 และได้สรุปขอบข่ายงานวิชาการที่สำคัญไว้ 4 ด้านนั้นคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และ

ด้านการวัดผลและการประเมินผล ในบทนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดของข่ายของงานวิชาการ ทั้ง 4 ด้านดังนี้

2.3.1 หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

2.3.1.1 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรในภาษาอาหรับ ตรงกับคำว่า al-Manhaj ( ) หรือ al-Manhaj ( ) สองคำนี้มีความหมายในด้านภาษาเหมือนกันคือ แนวทางที่ชัดเจน (Al-razi . 2007 : 387) โดยมีพหูพจน์ว่า al-Manahij( ) (Majma' al-Lughah al-Alabiah. n. d. : 2/995) ดังคำคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ

(48 :)

ความว่า “สำหรับแต่ละประชาชาติในหมู่พวกเจ้านั้น เราได้ให้มี บทบัญญัติและแนวทางที่ชัดเจน”

(อัล-มาอิดะฮ์: 48)

อัลซอวี (al-Sowi, 1983:1/278) ได้บรรยายอธิบายอายะฮ์นี้ว่าหมายถึง เราได้กำหนด บทบัญญัติและแนวทางที่ชัดเจนในเรื่องศาสนาให้สู่เจ้า

ในส่วนของภาษาอังกฤษนั้นคำว่าหลักสูตรตรงกับคำว่า Curriculum ซึ่งเป็นคำที่มีรากศัพท์จากภาษาละตินว่า CURRERE ตามความหมายเดิม หมายถึง เส้นทางสำหรับรถแข่งของชาวโรมัน ซึ่งนักขับรถแต่ละคนจะต้องฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อไปให้ถึงจุดหมายปลายทางให้ได้ ส่วนความหมายของคำ Curriculum ในปัจจุบันนำมาใช้ในความหมายเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน (ھررھا نلللللللل, มปป : 4)

ในปัจจุบันนักวิชาการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

ซำรง บัวศรี(2542: 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆตามจุดหมายที่กำหนดไว้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2536: 12) ได้สรุปนิยามความหมายของหลักสูตรไว้ว่า แผนการเรียนรู้อะและประสบการณ์หรือกิจกรรมทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542: 44) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า มวลประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียน โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน กำหนดไว้ในเอกสารเพื่อเป็นแม่บทในการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้น

ชวลิต ชุกก่าแพง(2551: 15) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน มีทั้งส่วนที่เป็นเอกสารหลักฐาน กระบวนการที่ใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม สื่อวัสดุต่างๆที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรนั้นหมายถึง แผนที่โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบและชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในแต่ละโปรแกรม และระดับชั้นการศึกษา โดยผ่านมวลประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้นักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

2.3.1.2 การนำหลักสูตรไปใช้

ในส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 221) ได้สรุปนิยามว่า หมายถึงการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 9) ได้สรุปว่าการนำหลักสูตรไปใช้นั้นจะรวมถึงกิจกรรมสำคัญ 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
2. การจัดปัจจัยและสภาพต่างๆภายในสถานศึกษาเพื่อประโยชน์ในการใช้หลักสูตรให้บรรลุผลตามหลักการและจุดหมายของหลักสูตร
3. การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักการ จุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของการเรียนรู้ สอดคล้องกับโครงสร้างและแนวดำเนินการของหลักสูตร

ฉะนั้นการนำหลักสูตรไปใช้จะต้องทำความเข้าใจรายละเอียดของหลักสูตร ประกอบกับการจัดบรรยากาศการเรียนให้เหมาะสมกับหลักสูตรและที่สำคัญก็คือการนำไปใช้ของครูผู้สอนจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด

2.3.1.3 ความสำคัญของหลักสูตร

นิคม ชมพุลอง (2545 :52-53) ได้กล่าวถึงความสำคัญหลักสูตรดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแบบแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง

2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ

3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม

4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย

5. หลักสูตรเป็นแผนดำเนินดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุมดูแล ติดตามผล ให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล

6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

จากความสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากเป็นสิ่งที่นำทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2.3.1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

การที่จะให้หลักสูตรสมบูรณ์นั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบต่างๆดังที่นักการศึกษาได้กำหนดไว้ดังนี้

สูนีย์ ภูพันธ์ (2546: 18-19) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims)

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

จุดมุ่งหมายของการศึกษามีอยู่หลายระดับ ได้แก่ จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตรซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่บอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้เป้าหมายของหลักสูตรนั้น ๆ จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา วิชาแต่ละกลุ่มจะสร้างคุณลักษณะที่แตกต่างกันให้กับผู้เรียน ดังนั้นแต่ละกลุ่มวิชาจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชาเป็นจุดมุ่งหมายที่ละเอียดจำเพาะเจาะจงกว่าจุดมุ่งหมายกลุ่มวิชา ผู้สอนรายวิชาจะกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนเนื้อหาแต่ละบทแต่ละตอนขึ้นในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาจะมีหลายระดับดังกล่าวแล้ว แต่จุดมุ่งหมายทุกระดับย่อมสอดคล้องกันและนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางเดียวกัน

2. เนื้อหา (Content)

เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไปคือ การเลือกเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเรียนลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)

เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครูและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่อยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation)

การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ (2541:10) ได้กล่าวว่างค์ประกอบของหลักสูตร มี 4 ประการ

1. ความมุ่งหมาย (Curriculum Objectives)
2. เนื้อหาสาระของหลักสูตร (Curriculum Contents)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
4. การประเมินผล (Evaluation)

ส่วน ชำรง บัวศรี (2542: 8-9) ได้กล่าวว่างค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies)
2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims)
3. รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร (Types and Structures)
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives)
5. เนื้อหา (Content)
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives)
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies)
8. การประเมินผล (Evaluation)
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media)

Media)

จากการอธิบายข้างต้นของนักการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรจะต้องประกอบไปด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยวัสดุและสื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

2.3.1.4 ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้จำเป็นต้องทำอย่างอื่นที่ควรทำความเข้าใจเสมอว่าหลักสูตรดังกล่าวนี้เป็นหลักสูตรที่ดีมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างสูงสุด ในการนี้นักการศึกษาได้อธิบายลักษณะของหลักสูตรที่ดีไว้ดังนี้

สูนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 19-20) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและเอกลักษณ์ของชาติ
4. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และมีพัฒนาการในทุกด้าน
5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะ และวิชาเนื้อหาให้เหมาะสมกันในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
6. หลักสูตรที่ดี ควรสำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อให้ได้ผลดีควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ
7. หลักสูตรที่ดี จะต้องยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ เช่น
  - 7.1 ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม
  - 7.2 ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติ
  - 7.3 ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันแสดงลักษณะของสังคม
  - 7.4 ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
  - 7.5 ความเปลี่ยนแปลงทางปรัชญาการศึกษา
  - 7.6 ความเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางจิตวิทยา
  - 7.7 ความเปลี่ยนแปลงในจุดประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้นักเรียน มีสัจการแห่งตน มีมนุษยสัมพันธ์ มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี
  - 7.8 วิวัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรม และภาวะความเป็นอยู่ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบการปกครองประเทศที่เปลี่ยนแปลง
  - 7.9 ความเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ได้แก่ การบริหารการศึกษายุคใหม่ ทัศนศึกษา วิธีสอนและการประเมินผลการศึกษา

8. หลักสูตรที่ดีจะต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไป และจะต้องเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน

9. หลักสูตรที่ดีจะต้องเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก

10. หลักสูตรที่ดีจะต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นของเด็ก

11. หลักสูตรที่ดี จะต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

12. หลักสูตรที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะเจตคติ ความคิดริเริ่ม มีความสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต

13. หลักสูตรที่ดีย่อมบอกแนวทาง วิธีสอน และอุปกรณ์สื่อการสอนประกอบเนื้อหาสาระที่จะสอนไว้อย่างเหมาะสม

14. หลักสูตรที่ดีย่อมมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

15. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ

16. หลักสูตรที่ดี ต้องส่งเสริมให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา

17. หลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก

18. หลักสูตรที่ดี ต้องจัดประสบการณ์และกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล

19. หลักสูตรที่ดีจะต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

ในส่วนของหลักสูตรการเรียนการสอนอิสลามที่ดีนั้น จะต้องเป็นหลักสูตรที่รักษาความแก่นแท้ของอิสลามและเผยแผ่ศีลธรรมอิสลามอันดีงามแก่ผู้เรียน และอบรมให้ห่างไกลจากความต่ำทราม ในส่วนของการนำแนวคิดหรือทฤษฎีใหม่ๆ มาใช้ จะต้องนำมาพิจารณาและไตร่ตรองด้วยหลักการอิสลาม โดยนำเฉพาะเนื้อหาที่ดีไปใช้และละทิ้งเนื้อหาไม่ดีทั้งหลาย ทั้งนี้การนำเอาทุกแนวคิดจากตะวันตกมาใช้โดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาตรวจสอบและปฏิเสธ เสมือนว่าแนวคิดเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ถือเป็นความผิดพลาดอย่างหนึ่ง เนื่องจากเนื้อหาบางส่วนที่ถูกเผยแพร่ทางหลักสูตรคือยาพิษที่คอยบ่อนทำลายคุณธรรมอันดีงามของอิสลาม โดยผ่านเสียงเรียกร้องว่านี่คือความเจริญที่ทันสมัย สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องขจัดและป้องกันเพื่อไม่ให้ซึม

ซบเข้าในสถานศึกษา ทั้งที่มาในรูปของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนหรือแบบอ้างอิง (Al-hazime, 2000 : 349)

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการเรียนการสอนอิสลามนั้นจะต้องเป็นหลักสูตรที่วางบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม และไม่ได้ปฏิเสธแนวคิดที่มาจากมนุษย์ทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องไม่ขัดกับหลักการอิสลามโดยต้องผ่านการกรองและตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

อาลีอะฮ์มัดมัดกูร์(Ali Ahmad Madkour :1992, อ้างถึงใน ซอลีฮะห์ หะยีสะมะอะ, 2551 : 157) ได้กล่าวถึงหลักสูตรการศึกษาอิสลามว่าจะต้องมีลักษณะดังนี้

1.เป็นระบบ(ในที่นี้หมายถึง มโนทัศน์และคุณลักษณะของหลักสูตร โครงสร้าง และพื้นฐานต่างๆ) ที่ประกอบด้วยกระบวนการของทุกส่วนที่มีผลกระทบและได้รับผลกระทบกลับส่วนอื่น

2.เป็นหลักสูตรที่ถูกประทานลงมาหรือแผนที่มีหลักฐานและเป้าหมาย ซึ่งหลักสูตรที่มีลักษณะที่สมบูรณ์และบูรณาการ

3.เป็นหลักสูตรแห่งเตาฮีด(การให้การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ผู้ทรงเอกะ)หลักเตาฮีดถือเป็นหลักการของระบบอิสลามและหลักสูตรการศึกษา และเป็นข้อเท็จจริงพื้นฐานในการสร้างศรัทธาในอิสลาม

4.เป็นหลักสูตร"นานาชาติและไร้พรมแดน"มีความสมบูรณ์และครอบคลุมซึ่งไม่จำกัดอยู่เฉพาะ ความเป็นพลเมืองที่คับแคบ

5.เป็นหลักสูตรที่"มั่นคง"บนพื้นฐานการเคลื่อนไหวภายในกรอบและกฎที่ได้ถูกกำหนดไว้ ทุกการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาจะครอบคลุมและคงไว้ซึ่งข้อเท็จจริง ค่านิยมและบรรทัดฐานที่ได้กำหนดไว้ในกฎของชีวิตที่พระองค์ทรงกำหนดไว้

6. เป็นหลักสูตรที่มี"ครอบคลุม"เพราะเป็นหลักสูตรที่ถูกประทานลงมาจากพระเจ้าที่จัดเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทั้งหมดที่ครอบคลุมทั้งการวะฮยู การเป็นป่าว จักรवालและมนุษย์ในลักษณะของมโนทัศน์ที่ครอบคลุม เป็นธรรมชาติและมีเหตุผล

7. เป็นหลักสูตรที่มี"ความสมดุล" อาทีในขอบข่ายของการประทาน(วะฮยู)และข้อจำกัดของมนุษย์ครอบคลุมแหล่งของความรู้ที่มาจากการประทาน(วะฮยู)และการได้มาจากจักรवालและชีวิต

8.เป็นหลักสูตร "เชิงบวก" ที่ได้มาจากความสัมพันธ์เชิงบวกของพระองค์อัลลอฮ์ที่มีต่อสิ่งถูกสร้างต่างๆรวมถึงมนุษย์ด้วย

9.เป็นหลักสูตรที่มี"ความเป็นจริง"ใช้กับโลกแห่งความเป็นจริงจัดการกับความ เป็นจริงที่มีเป้าหมายอย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่าการศึกษาอิสลามนั้นเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์แบบและประเสริฐ เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่เป็นวางเป็นระบบ มีความเป็นสากล มั่นคงในพื้นฐานและรับการเปลี่ยนแปลงภายในกรอบที่อนุญาต คลอบคลุมในเนื้อหาวิชาการ มีความสมดุล เป็นจริงเหมาะกับทุกสมัย และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดก็คือเป็นหลักสูตรที่วางบนพื้นฐานของวะฮฺยูและการเตาฮีดต่ออัลลอฮฺ(การให้การศรัทธาต่ออัลลอฮฺผู้ทรงเอกะ) เตาฮีดจะนำมาซึ่งความจริงจิ่งในการกระทำความคิดทั้งหลาย เป็นบ่อเกิดของคุณธรรมและจริยธรรมที่งดงาม ท่าน Shaibah al-Hamd(2008: ระบบออนไลน์) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการยึดมั่นในหลักเตาฮีดดังพอสรุปได้ดังนี้

1. ได้รับความสงบสุข ดังที่อัลลอฮฺทรงตรัสในอัลกุรอานไว้ว่า

(82 :)

ความว่า “บรรดาผู้ที่ศรัทธา โดยที่มิได้ให้การศรัทธาของพวกเขาปะปนกับการอธรรมนั้น¹ คนเหล่านี้แหละพวกเขาจะได้รับความปลอดภัย และพวกเขาคือผู้ที่รับเอาคำแนะนำไว้”

(อัล-อันอาม : 82)

ผู้ศรัทธาจะได้รับความสงบสุขและความสันติทั้งในโลกนี้และโลกหน้าโดยที่พวกเขาจะมีจิตใจที่สงบนิ่งพร้อมยอมรับในในทุกสภาวะที่อัลลอฮฺกำหนด ไม่ว่าจะดีหรือร้ายก็ตาม เนื่องจากทุกอย่างนั้นเป็นสิ่งที่อัลลอฮฺทรงกำหนด และพวกเขาจะมีจิตใจที่สงบนิ่งในวันที่พวกเขาจะต้องจากโลกนี้ไปโดยที่พวกเขาไม่รู้สึกรเป็นห่วงต่อครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่ง เพราะอัลลอฮฺจะทรงให้มาลาอิกะฮฺปลอบใจพวกเขา

2. ได้รับความนำสู่ทางที่เที่ยงตรง ผู้ศรัทธาจะได้รับความนำจากอัลลอฮฺโดยที่พระองค์จะทรงปกป้องเขาให้พ้นจากการหลอกลวงจากมารที่ถูกสาปแช่ง ดังที่พระองค์ทรงตรัสในอายะฮฺกุรอานดังข้อที่ 1

3. ได้รับความอภัยโทษในความผิดที่ได้ผ่านมา โดยที่อัลลอฮฺจะทรงอภัยโทษผู้ที่ยึดมั่นในเตาฮีดถึงแม้เขาจะมีบาปแก่ไหนก็ตาม ดังที่อัลลอฮฺทรงตรัสในสะดียะฮฺกุชียว่า

¹ การอธรรม ในอายะฮฺนี้หมายถึง การตั้งภาคีกับอัลลอฮฺ (Al-Shawkani.1997:2/ 169)

!))

((¹

ความว่า“โอ้ลูกหลานอาดัมเอ๋ย! ถ้าหากสุเจ้ามาหาข้า พร้อม
ด้วยบาปที่เต็มแน่นเท่าผืนพิภพ แล้วเจ้าได้มาพบกับข้าโดยที่
สุเจ้าไม่ได้ตั้งภาคีใด ๆ กับข้า แน่นอน ! ข้าก็จะให้อภัยแก่สุ
เจ้าเท่าพิภพเช่นเดียวกัน”.

2.3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญที่สุดในการจัด
การศึกษา สถานศึกษามีหน้าที่ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตรและนำหลักสูตรมาขยายเพื่อนำไป
จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความสามารถตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
(นิตยา มัสเาะ 2545 : 24) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.2.1 ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้
สุพิน บุญชูวงศ์(2538 :73) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนว่า
กิจกรรมที่นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมและทำให้นักเรียนได้บรรลุตามจุดหมายที่ต้องการ กิจกรรมการ
เรียนเป็นการออกแบบในการจัดประสบการณ์ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและมีความ
เข้าใจต่อการเรียนในเรื่องนั้นๆนั่นเอง

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540 : 71) ได้ให้ความหมายว่า การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการ
เรียนการสอนเพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุสู่
จุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

สุมิตร คุณานุกร (2533 : 136-137) ได้ให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการจัด
ประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารไปตามเป้าหมาย
ที่หลักสูตรต้องการ

¹ บันทึกโดย Muslim ,มปป หมายเลขหะดีษ 6931

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527 : 156-157) ได้ให้ความหมายว่า การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนตามหลักสูตร หรือ โปรแกรมการศึกษา ซึ่งได้แก่การจัดตารางการเรียนการสอน การจัดครูผู้สอนประจำวิชา การสอนของครูและการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน จากความหมายตามที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรม หรือ ปฏิบัติการต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้

2.3.2.2 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 75) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยทั่วไป แบ่งได้ 2 รูปแบบ ได้แก่

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ครูเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรม ครูเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนการสอนมากกว่านักเรียน โดยเริ่มจากเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอน เป็นผู้นำในขณะปฏิบัติกิจกรรม เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ การเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว นักเรียนเป็นผู้รับความรู้ กิจกรรมที่ครูใช้ เช่น การบรรยาย การสาธิต การถามตอบ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าครูจะเป็นแกนกลางของกิจกรรม แต่นักเรียนก็ยังมีโอกาสร่วมกิจกรรมบ้างภายใต้การนำของครู

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง คือเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ส่วนครูจะเป็นผู้ประสานงาน ให้คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหาเมื่อนักเรียนต้องการ กระตุ้นให้นักเรียนทำกิจกรรม และเป็นผู้สรุปประเด็นสำคัญ การเรียนการสอนดำเนินไปโดยการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน เช่น การอภิปราย การทำกิจกรรมกลุ่ม การทดลอง การประดิษฐ์ การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แยกย่อยออกได้ 2 ประเภท คือ

2.1 กิจกรรมที่ยึดกลุ่มนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่แบ่งนักเรียนออกเป็นส่วนให้ปฏิบัติงาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกให้รู้จักหน้าที่ บทบาทของตนเองในการทำงานกลุ่ม ฝึกการวางแผนงาน จัดระบบงานกลุ่ม และฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

กิจกรรมที่ยึดกลุ่มนักเรียนเป็นศูนย์กลาง จัดแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1.1 กิจกรรมกลุ่มใหญ่ เป็นกิจกรรมที่นักเรียนในชั้นทั้งหมดมีส่วนร่วม โดยมีครูเป็นผู้แนะนำ มอบหมายงาน จำนวนนักเรียนในกลุ่มใหญ่อาจมีประมาณ 15-20 คน ถ้ามี

สมาชิกในกลุ่มมากเกินไป โอกาสที่สมาชิกจะร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึงกันจะมีน้อยลง กิจกรรมที่อาจจัดได้เป็นกลุ่มใหญ่ เช่น การเล่นเกม การทายปัญหา การร้องเพลง การอภิปราย การแสดงละคร เป็นต้น

2.2.2 กิจกรรมกลุ่มย่อย เป็นกิจกรรมที่ครูต้องการให้นักเรียนทุกคนได้ปฏิบัติโดยทั่วกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ได้รับฝึกหัด ได้ฝึกทักษะ ได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ขนาดของกลุ่มอาจแบ่งเป็น 4-6 คน ตามปริมาณงานที่กำหนด กลุ่มขนาด 4 คน จะศึกษาค้นคว้าทำกิจกรรมได้ดี เพราะคนน้อย การประสานงานกันดี และกระจายงานความรับผิดชอบได้ดี ถ้ามีจำนวนคนมากกว่านี้ เช่น 8 คน การประสานงานในกลุ่มจะล่าช้า ความรู้สึกรับผิดชอบในงานกลุ่มลดน้อยลง งานจะไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มย่อย เช่น การอภิปรายแบบระดมสมอง การแก้ปัญหา การทดลอง การแสดงบทบาทสมมติ การค้นคว้าทำรายงานและเสนองานในชั้นเรียน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ การสอน ลักษณะเนื้อหาวิชา เวลาที่กำหนด ทักษะที่ต้องการฝึก และปริมาณความยากง่ายของงาน ถ้ามีจุดประสงค์ให้ทุกคนได้แสดงออก ได้ฝึกทักษะอย่างจริงจัง การแบ่งกลุ่มย่อยจะเหมาะสม ผู้สอนจะสังเกตได้ทั่วถึงและชัดเจน แต่ถ้ามีจุดประสงค์ให้ข่าวสาร ข้อมูล แนวความคิดอย่างกว้าง ๆ และมีเวลาจำกัด การแบ่งกลุ่มใหญ่ก็นำมาใช้ได้

2.2. กิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล มุ่งให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของแต่ละคน นักเรียนจะได้พัฒนาความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ตัวอย่างกิจกรรม เช่น การพูด การอ่าน การแต่งคำประพันธ์ การทดลอง การประดิษฐ์ การเล่นนิทาน การรายงาน เป็นต้น (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540: 75-76)

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้างต้นโดยรวมแล้วสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งท่านได้ทำการเรียนการสอนทั้งที่เป็นการเน้นครูเป็นสำคัญหรือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในส่วนของการสอนที่เน้นครูเป็นสำคัญนั้นมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. ท่านนบีได้ทำการสอนแบบบรรยายโดยที่ขอฮาอะฮ์ฟิงแล้วจำเพื่อนำไปปฏิบัติ การสอนแบบนี้เป็นการสอนแบบปกติที่ท่านนบีและมีรายงานเป็นจำนวนมาก ดังฮาดิษที่รายงานจาก อาบูฮุร็อยเราะฮ์ ﷺ ว่าแท้จริงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

))

1((

ความว่า“พวกเจ้าจะไม่ได้เข้าสวรรค์จนกว่าพวกเจ้าจะศรัทธา และพวกเจ้าจะไม่ศรัทธาจนกว่าพวกเจ้าจะรักต่อกัน เอาไหม ฉันจะบอกแก่พวกท่านถึงสิ่งหนึ่ง เมื่อพวกเจ้าปฏิบัติแล้วพวก เจ้าจะได้เข้าสวรรค์ นั่นก็คือพวกเจ้าจงให้สลามซึ่งกันและกัน”

ฮาดิษข้างต้นเป็นการสอนของท่านนบีแบบบรรยายเพียงผู้เดียวโดยที่บรรดาซอ ฮาบะฮ์ตั้งใจฟังเพื่อจดจำเพื่อไปปฏิบัติและเผยแพร่

2. ท่านนบีได้สาธิตเพื่อให้บรรดาซอฮาบะฮ์เข้าใจในหลักคำสอนแล้วนำไปปฏิบัติ ตาม ดังฮะดีษที่รายงานโดย นูอัยม บิน อับ อับดุลลอฮ์ อัล-มุจิมิ رضي الله عنه ว่า

))

((²

ความว่า“ฉันได้เห็นอาบูสุรอยเราะฮ์ رضي الله عنه เอน้ำละหมาด เขาเริ่ม ด้วยการล้างหน้าอย่างดีที่สุด จากนั้นเขาได้ล้างมือขวาจนสุดลำ แขน จากนั้นล้างมือซ้ายจนสุดลำแขน จากนั้นเขาได้เช็ดศีรษะของ เขา จากนั้นเขาได้ล้างเท้าขวาจนถึงหน้าแข้ง จากนั้นเขาได้ล้างเท้า ซ้ายจนถึงหน้าแข้ง แล้วเขากล่าวว่าเช่นนี้แหละฉันได้เห็นท่าน นบี มุฮัมมัด ﷺ เอน้ำละหมาดและท่านนบียังได้กล่าวว่า“ พวกท่าน เป็นผู้ที่มีรัศมีส่องประกายจากหน้าผาก แขนและขาในวันกิยามะฮ์

¹ บันทึกโดย Muslim , .n.d. หมายเลขหะดีษ 93

² บันทึกโดย Muslim, .n.d. หมายเลขหะดีษ 246

เนื่องจากการอาบน้ำที่สมบูรณ์ ดังนั้นใครในหมู่พวกเจ้าที่มี
ความสามารถก็ให้ล้างหน้าผากและขาของเขาให้เกินกว่าขอบเขต ”

หะดีษบทนี้อธิบายว่าท่านอาบูสุรเราะฮฺ رضي الله عنه ได้อ่าน่าละหมาดโดยยึดตาม
แบบอย่างจากท่านนบี พร้อมเล่าว่าครั้งหนึ่งเขาได้เห็นท่านนบีสวดการอ่าน่าละหมาด พร้อมกัน
นั้นท่านนบียังได้อธิบายคุณค่าของผู้ที่อ่าน่าละหมาดที่สมบูรณ์และเพิ่มขอบเขตในการล้าง

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นมีตัวอย่างการชี้แนะ
จากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังหะดีษที่ว่า

: ﷺ))

:

:

((1 : ﷺ

ความว่า “ จากท่านอิบน์อุมร์ رضي الله عنه รายงานว่า ท่านนบี ﷺ ได้
กล่าวว่าแท้จริงในบรรดาดินไม้ต่าง ๆ นั้นจะมีดินไม้ต้นหนึ่งที่
ใบของมันจะไม่ร่วง และมันเปรียบเสมือนมุสลิม ท่านทั้งหลาย
จงบอกฉันซิว่ามันคือต้นอะไร? ท่านอิบน์อุมร์ رضي الله عنه เล่าต่อว่า
ทุกคนจะคิดว่ามันเป็นต้นไม้ที่อยู่ในทะเลทราย อับดุลลอฮฺกล่าวว่า
ว่า ฉันคิดในใจว่ามันคือต้นอินทผลัม จากนั้นพวกเขาจึงกล่าว
ว่า โอ้ท่านรอซูลุลลอฮฺจงบอกพวกเราเถอะว่ามันคือต้นอะไร
ท่านนบีตอบว่ามันคือต้นอินทผลัม”

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่าท่านนบี ﷺ ได้ตั้งคำถามเพื่อให้บรรดาซอฮาบะฮฺคิดหา
คำตอบ ทั้งนี้เป็นการกระตุ้นและฝึกให้เกิดการวิเคราะห์การสังเกตในสิ่งรอบตัวเพื่อให้เกิดความรู้

¹ อ้างแล้ว หน้า 19

2.3.2.3 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง(2540: 72-75) กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนการสอนว่า ควรจะคำนึงหลักต่างๆดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

หลักสูตรฉบับปัจจุบันทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เกิดทักษะกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการคิด การแก้ปัญหา การปฏิบัติงาน การจัดงาน การทำงานกลุ่ม ฯลฯ ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องสอนวิธีการคิด วิธีการแก้ปัญหา และสอนอย่างมีลำดับขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติตามที่หลักสูตรมุ่งหวัง ผู้สอนจึงต้องศึกษาจุดหมายหลักการของหลักสูตร แล้วจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน

กล่าวคือ ผู้สอนต้องพิจารณาว่าจุดประสงค์การสอนในครั้งนั้นมุ่งเน้นพฤติกรรมด้านใด เช่น สอนชั้น ป.3 เรื่องการเย็บกระดุม 4 มุม มีจุดประสงค์การสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเย็บกระดุมได้สวยงามถูกต้องตามขั้นตอนและรูปแบบที่กำหนดให้ การสอนครั้งนี้มีจุดประสงค์เน้นพฤติกรรมด้านทักษะ ดังนั้น ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะ

3. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน

เช่น นักเรียนในระดับประถมศึกษาชอบเรียนป่นเล่น ครูจึงควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาท ได้แข่งขัน ได้แก้ เล่นเกม ได้ร้องเพลง ได้เต้น¹ ให้ได้แสดงออกตามวัย ผู้เรียนจะเรียนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน ดีกว่าที่จะนั่งฟังครูอธิบายแต่เพียงอย่างเดียว

¹ ผู้วิจัยมองว่า ถ้าเป็นมุสลิมไม่ควรร้องเพลง และเต้น เพราะขัดต่อหลักการอิสลาม ควรแทนด้วยการร้องอานาซิดเพื่อเป็นกิจกรรมนันทนาการ ในส่วนของบทบัญญัติอิสลามเกี่ยวกับการเล่นนั้น นักวิชาการอิสลามได้กล่าวถึงเงื่อนไขซึ่งสรุปได้ดังนี้ (al- Juraibah,2002 : 40-42)

1. เงื่อนไขด้านบทบัญญัติ การละเล่นบางอย่างเป็นที่ต้องห้ามในตัวของมัน เช่น การเล่นมากรุก เล่นการพนัน เป็นต้น บางส่วนก็เป็นสิ่งต้องห้ามเนื่องจากเล่นในเวลาที่ต้องห้าม บางส่วนต้องห้ามเนื่องจากทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย บางส่วนต้องห้ามเนื่องจากเล่นด้วยสภาพที่ต้องห้าม เช่น ไม่ปกปิดร่างกายตามหลักศาสนา มีการสาปแช่ง และการละเมิดผู้อื่นขณะที่เล่น เป็นต้น โดยพอสรุปเงื่อนไขข้อนี้ได้ว่า "การละเล่นทุกประเภทนั้นเป็นสิ่งอนุมัติ เว้นแต่การละเล่นนั้นมีบทห้ามในศาสนา หรือ ปะปนกับสิ่งต้องห้าม หรือ ทำให้ละเลยสิ่งที่เป็นวาฮิบหรือทำสิ่งหะรอม"

2. เงื่อนไขด้านสุขภาพ การละเล่นจะต้องคำนึงถึงสุขภาพของผู้เล่นเป็นสำคัญ ในมิหะดิษห้ามมิให้เล่นหลังจากช่วงละหมาดมัฆริบจนถึงอิชา เพราะเป็นช่วงที่ซัยคอนแพร่กระจาย มันอาจทำร้ายหรือรบกวนมนุษย์ได้ ห้ามมิให้เล่นกับของมีคม หรือเล่นในสถานที่อันตราย

3. เงื่อนไขด้านทั่วไป ได้แก่ การละเล่นจะต้องเหมาะสมกับอายุของเด็ก เป็นต้น

4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหา

เนื้อหาวิชามีหลายประเภทเช่น ประเภทข้อเท็จจริง การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม เนื้อหาวิชาแต่ละ ประเภทต้องอาศัยเทคนิควิธีสอน หรือการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน เช่น ถ้าเป็นประเภททักษะก็ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติฝึกฝนมีขั้นตอน จึงจะเกิดทักษะได้ ยกตัวอย่างการสอนคัดเขียนไทยนักเรียนจะคัดเขียนตัวอักษรไทยได้สวยงามต้องได้ฝึกการคัดบ่อยๆ ตามลำดับขั้นตอน และมีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง จนสามารถคัดได้อย่างสวยงามในเวลาที่กำหนด หรือถ้าเป็นเนื้อหาวิชาประเภทการแก้ปัญหาก็ต้องให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา นั้น เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น

5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน

เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องไม่สับสนและสามารถโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เรียนได้ การจัดลำดับขั้นตอนควรเริ่มจากง่ายไปยาก รูปธรรมไปนามธรรม ใกล้เคียงไปไกลตัว และส่วนรวมไปส่วนย่อย จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

6. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ

โดยใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม สื่อการสอน สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภทได้แก่

6.1 สื่อบุคคลและของจริง หมายถึง ผู้สอน ผู้ช่วยสอน วิทยากรพิเศษ หรือ ของจริงต่างๆ เพื่อช่วยในการประกอบการสอน เป็นต้น

6.2 วัสดุและอุปกรณ์เครื่องฉาย เช่น ภาพยนตร์ แผ่น โปรเจกไทด์ สไลด์ สตรีป ฯลฯ

6.3 วัสดุและอุปกรณ์เครื่องเสียง เช่น วิทยุ เครื่องเสียง ฯลฯ

6.4 สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร รูปภาพ ฯลฯ

6.5 วัสดุที่ใช้แสดง เช่น แผนที่ ลูกโลก ของจำลองต่างๆ ฯลฯ

การใช้สื่อการสอนต้องคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

1. ความเหมาะสมกับระดับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
2. การใช้สื่อเพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. ความเหมาะสมของชนิดของสื่อกับกิจกรรมการเรียนการสอน
4. สื่อนั้นสามารถหาได้ในแหล่งวิชาการหรือในห้องเรียนนั้น
5. ความสามารถในการใช้ (กิดานันท์ มลิทอง 2531 : 66)

7. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ส่วนตัวความรู้เป็นผลพลอยได้จากการกระทำกิจกรรม ทั้งนี้เพราะระหว่างทำกิจกรรมผู้เรียนจะได้รับผล คือ เกิดการพัฒนาตนเองทางการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การวางแผนจัดการ และเทคนิควิธีการต่างๆ ที่เรียกว่า เรียนรู้วิธีการหาความรู้ (Learn how to learn) ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าตัวความรู้ (สงบ ลักษณะ 2534 : 1)

8. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน

ฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและได้รับประโยชน์จากการเรียนอย่างแท้จริง เช่น จัดกิจกรรมให้ได้ค้นคว้ารวบรวม ข้อมูล จากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ จากการศึกษาออกสถานที่ จากการเข้าร่วมฟังอภิปรายการสัมมนา ฯลฯ

9. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย

ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงในการสอนแต่ละเนื้อหาวิชาและแต่ละครั้ง ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีเดียวกันตลอด ควรคิดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจ เลือกใช้เทคนิควิธีสอนที่สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา

10. จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนานและเป็นกันเอง

เพราะทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสุขสบายใจ ไม่ตึงเครียด อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน บรรยากาศจะเป็นเช่นไร ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้สอนเป็นสำคัญ ถ้าผู้สอนเข้มงวด เคร่งขรึม และเคร่งเครียด บรรยากาศจะตึงเครียด ทำให้ผู้เรียนรู้สึกอึดอัด ไม่สบายใจในการเรียน แต่ถ้าผู้สอนเข้าใจผู้เรียน ให้ความเมตตา มีบุคลิกภาพที่ร่าเริง แจ่มใส ไม่เข้มงวด คุ้ยฉิวให้อิสระแก่ผู้เรียนในการซักถามปัญหา และปรึกษาหารือกันระหว่างทำกิจกรรม โดยไม่ห่วงวาทะสับสน มีวินัยในตนเอง ก็จะเป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำกิจกรรมได้ดี

11. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

เพื่อค้นหาข้อดีข้อบกพร่อง แล้วนำผลไปปรับปรุงแก้ไขสำหรับใช้ในครั้งต่อไป ในการวัดผลควรมีทั้งการวัดผลระหว่างที่ผู้เรียนทำกิจกรรม และภายหลังการทำกิจกรรม โดยครูอาจใช้วิธีสังเกต ซักถามตรวจสอบผลงานหรือทดสอบ เมื่อวัดผลแล้วถ้าพบว่ากิจกรรมนั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีก็สามารถนำไปใช้ต่อไปได้ แต่ถ้าผู้เรียนพบปัญหาขณะปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอนควรได้วิเคราะห์หาสาเหตุ แล้วแก้ไขให้ตรงจุด กิจกรรมนั้นอาจยากเกินระดับความสามารถของเด็ก สถานการณ์สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย หรือผู้เรียนยังขาดประสบการณ์พื้นฐาน ก็จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

6.5.1.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 76) กล่าวว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะมีขั้นตอนที่แตกต่างกันไปตามเทคนิควิธีสอนที่ผู้สอนใช้ เช่น ขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบสาธิตย่อมแตกต่างจากขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบทดลอง อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะใช้วิธีสอนแบบใด ก็จะมีขั้นตอนหลักเหมือนกัน 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน
2. ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (ขั้นสอน)
3. ขั้นสรุปและวัดผล

ส่วนอำนวยการ เดชชัยศรี (2544:6-7) ได้กล่าวถึงเทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน ได้ดังนี้

1. รู้จักและเข้าใจ การนำสื่อ (วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ) มาช่วยในการนำเสนอโดยสัมพันธ์กับเนื้อหาที่จะสอน
2. กระตุ้นด้วยยุทธวิธีของครู จนสามารถกำหนดกิจกรรมร่วมกัน นักเรียนแสดงพฤติกรรมได้โดยพฤติกรรมนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียนที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนั้น
3. ต้องพยายามเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของนักเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอน
4. หาวิธีการขยายเนื้อหาที่เริ่มจากจุดที่เริ่มต้น นำไปสู่เนื้อหาที่สลับซับซ้อน ไว้อย่างราบรื่น
5. พยายามขมวดเรื่องที่กระจัดกระจายให้แคบเข้าและนำไปสู่ประเด็นการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นกระบวนการ

6.5.1.2 ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนเพราะกิจกรรมทั้งผู้เรียนและผู้สอนที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (อาภรณ์ ใจเที่ยง 2540: 76)

ในเรื่องนี้ วารี ธีระจิต (2534:176-177) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้คือ

1. ช่วยเร้าความสนใจของนักเรียน
2. เปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
3. ช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย

4. ช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
5. ช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. ช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
7. ช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
8. ช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
9. ช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวาง
10. ช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก
11. ช่วยส่งเสริมทักษะ
12. ช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
13. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทเรียน
14. ส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักทำงานเป็นหมู่
15. ช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ

6.5.1.3 จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 76) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญาไปพร้อมกัน
2. เพื่อสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนทุกคน ซึ่งแต่ละคนจะมีแตกต่างกัน
3. เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเรียนด้วยความเพลิดเพลินไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียน
5. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียน

6.5.1.4 ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี

ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน (2543 : 221) กล่าวว่าลักษณะของกิจกรรมที่ดีต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญหลายประการดังนี้ คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนทุกอย่างเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของการเรียน

2.การจัดลำดับของกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้ง 3 ด้าน ด้วยกันคือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย

3.กิจกรรมการเรียนการสอนควรเหมาะสมกับวัยและความพร้อมของนักเรียน

4.กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีการจัดลำดับขั้นตอน เพื่อให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่อง แต่ละกิจกรรมควรให้มีการสืบ தொடต่อกจากการเรียนรู้ที่มีอยู่ก่อน จะต้องเป็นการจัดลำดับจากรูปธรรมไปหานามธรรม จากประสบการณ์ที่อยู่ใกล้ ไปสู่ประสบการณ์ที่อยู่ไกล และจากกระบวนการคิดการทำงานอย่างง่าย ๆ ไปสู่การให้เหตุผลที่เป็นแบบแผน และเป็นนามธรรม

5.กิจกรรมการเรียนการสอนควรทำให้บังเกิดผลคืออย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

6.กิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องทำทลายความสนใจของนักเรียนให้นำสิ่งที่เรียนไปสถานการณ์หนึ่ง ไปใช้ได้กับสถานการณ์ใหม่ ลักษณะเช่นนี้ จะทำให้การเรียนต่อเนื่องกันไปสามารถอธิบายสิ่งใหม่ กาดคะเน และพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ในโรงเรียนได้

7.กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเป็นการพัฒนาการคิด ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดแบบสืบสวนสอบสวน และแก้ปัญหาตามแนวทางของตน และต้องรู้จักประเมินความคิดของตนเองด้วย

8.กิจกรรมการเรียนการสอนควรให้นักเรียนได้เรียนรู้หลาย ๆ ทาง การจัดกิจกรรมที่ให้โอกาสนักเรียนสังเกต วิเคราะห์ และอภิปราย โดยใช้สื่อการเรียนต่าง ๆ มาประกอบกิจกรรม หากกิจกรรมหนึ่ง ๆ ไม่เหมาะสมกับนักเรียนคนหนึ่งแต่อาจมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ชดเชยได้

9.กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีลักษณะเปิดกว้างแก่นักเรียนให้มีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหาและแนวความคิด กิจกรรมลักษณะนี้ไม่จำเป็นจะต้องมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว แต่เป็นการให้นักเรียนได้รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2.3.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน

สื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะให้การเรียนการสอนนั้นมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสื่อคือตัวช่วยให้ผู้สอนได้ถ่ายทอดเนื้อหาของบทเรียนให้แก่ผู้เรียนได้เข้าใจง่ายและเร็วขึ้น ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงเนื้อหาและรายละเอียดของสื่อและการนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.3.3 .1 ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

นักวิชาการได้ให้ความหมายของสื่อการสอนดังนี้

นิตยา มัสเยาะ (2545 : 28) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ทุกชนิด รวมทั้งเครื่องมือที่จัดส่งเสริมและช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 68) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง วัสดุ สิ่งของ ภาพ เครื่องใช้ ตลอดจนบุคคล วิธีการ สถานที่ต่างๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดผลดี โดยสามารถแบ่งสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องสไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องเล่นจานเสียง

2. วัสดุ ได้แก่ फिल्मภาพยนตร์ ม้วนเทปประกอบเสียง หนังสือเรียน หุ่นจำลอง แผนที่แผนภูมิโลก เป็นต้น

3. เทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ เทคนิคในการเขียนแบบ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ และเทคนิคการใช้สื่อ

จริยา เหนียนเฉย (2546 : 14) กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง การนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนโดยตรงซึ่งหมายถึง การนำวัสดุ เครื่องมือและวิธีการมาเป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้นี้เนื้อหาไปยังผู้เรียนได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ผลตาม จุดมุ่งหมาย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 207) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้นี้หมายถึง สิ่งที่จะนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ได้ สื่อการสอนที่ใช้สิ่งพิมพ์คือ สื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ (Audio Visual Aids) หมายถึง วัสดุเครื่องมือ อุปกรณ์และวิธีการทางโสตทัศนศึกษา

จินตา อูสมาน (2548 : 42) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ช่วยให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและชัดเจนในเนื้อหาวิชามากขึ้น และยังส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนจนส่งผลดีต่อความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือ สะพานในการเชื่อมโยงความรู้ เนื้อหา ไปยังผู้เรียนในการรับรู้ ไม่ว่าจะ เป็น วัสดุ

เครื่องมือ บุคคล หรือวิธีการต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้เรียนรู้ได้รวดเร็วบรรลุเป้าหมายและตรงกับจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน

2.3.3.2 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

ส่วนประเภทของสื่อที่ กิติมา ปรีดีดิถ (2532 : 68) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอน ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องสไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องเล่นจานเสียง

2. วัสดุ ได้แก่ फिल्मภาพยนตร์ ม้วนเทปประกอบเสียง หนังสือเรียน หุ่นจำลอง แผนที่แผนที่โลก เป็นต้น

3. เทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ เทคนิคในการเขียนแบบ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ และเทคนิคการใช้สื่อ

ส่วนกมล เวียสุวรรณ และนิตยา เวียสุวรรณ(2539: 43) ได้กล่าวสรุปประเภทของสื่อการเรียนการสอนออกเป็น ดังนี้

1. ประเภทที่ต้องฉาย เช่น สไลด์ फिल्मสตริป फिल्मรูป แผ่นภาพโปรงแสง ภาพทึบแสง ภาพยนตร์ ฯลฯ

2. ประเภทที่ไม่ต้องฉายได้แก่ รูปภาพ แผนที่ แผนที่ กราฟ ของจริง ฯลฯ เป็นต้น

3. ประเภทโสตวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เทปเครื่องเสียงต่างๆ เครื่องรับวิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ เป็นต้น

4. ประเภทกระบวนการ วิธีการ และกิจกรรมร่วม เช่น การแสดงละคร นิทรรศการ การสาธิต การทดลอง การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

จากการอธิบายข้างต้นของนักวิชาการเกี่ยวกับประเภทของสื่อสามารถสรุปได้ว่า สื่อที่แบ่งออกเป็นสิ่งที่เป็นวัตถุสามารถจับต้องได้และเป็นวิธีการหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นเข้าใจง่ายขึ้น

2.3.3.3 ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

วาริ ธีระจิต(2534:112) ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญและมีประโยชน์ในการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นไม่ต้องเสียเวลาทำความเข้าใจมากช่วยประหยัดเวลาตลอดจนช่วยถ่ายทอดความคิดระหว่างครูกับนักเรียนได้เป็นอย่างดีทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้

รวดเร็ว และสามารถจดจำเรื่องที่เรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นต่อการเรียนรู้เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการความรู้มีเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้มีเนื้อหาวิชาที่ต้องสอนมากขึ้น สื่อการเรียนการสอนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญที่จะช่วยขยายความรู้ ช่วยให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ถูกต้องช่วยประหยัดเวลาที่ต้องพูดอธิบายได้มาก และช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง การนำสื่อการเรียนการสอนมาช่วยประกอบการสอนจะสามารถนำไปใช้กับนักเรียนทั้งกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าสื่อนั้นมีประโยชน์มากในการจัดการเรียนการสอนทั้งกับตัวครูและนักเรียน กล่าวคือสื่อช่วยให้ครูสามารถถ่ายทอดวิชาได้สะดวกยิ่งขึ้นและประหยัดเวลา และช่วยให้นักเรียนทำความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนการสอนได้เร็วและสะดวกขึ้น

2.3.3.4 หลักการเลือกใช้สื่อการสอน

ในการเลือกใช้สื่อการสอนนั้นผู้ใช้จะต้องคำนึงถึงหลักการในเลือกใช้ดังที่ กิดานันท์ มลิทอง (2543 : 99) ได้กล่าวว่า การเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยการใช้สื่อ ผู้สอนจะต้องตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนให้แน่นอนเสียก่อน เพื่อใช้วัตถุประสงค์นั้นเป็นตัวชี้้นำในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมนอกจากนี้ยังมีหลักการอื่นๆเพื่อประกอบการพิจารณา คือ

1. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดีเป็นลำดับขั้นตอน
3. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
4. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ มีวิธีการใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากเกินไป
5. ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง
6. มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน

จะเห็นได้ว่าหลักที่ผู้ใช้สื่อจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือวัตถุประสงค์การเรียนการสอนทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชา จากนั้นต้องคำนึงถึง ความทันสมัยของสื่อ ต้องเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ง่ายต่อการนำไปใช้ มีคุณภาพอีกทั้งสะดวกและคุ้มค่าในการจัดซื้อ

2.3.3.5 ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน

กิดานันท์ มลิทอง (2543 : 104) ได้กล่าวว่า การใช้สื่อการสอนนั้นอาจจะใช้เฉพาะขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการสอน หรือจะใช้ในทุกขั้นตอนก็ได้ ดังนี้

1. **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียนนั้นสื่อที่ใช้ในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้างๆหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อน ยังมีใช้สื่อเน้นเนื้อหาเจาะลึกอย่างแท้จริง อาจเป็นสื่อที่เป็นแนวปัญหาหรือเพื่อให้ผู้เรียนคิดและควรเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอในระยะเวลาอันสั้น เช่น ภาพ บัตรคำ หรือบัตรปัญหา

2. **ขั้นดำเนินการสอนหรือประกอบกิจกรรมการสอน** เป็นขั้นสำคัญในการเรียนการสอนเพราะเป็นขั้นที่จะให้ความรู้เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนต้องเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวิธีการสอนหรืออาจจะใช้สื่อหลายแบบก็ได้ ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน การใช้สื่อในขั้นนี้จะต้องเป็นสื่อที่เสนอความรู้อย่างละเอียดถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้เรียน เช่น สไลด์ แผ่นโปรงใส แผนภูมิ วิดีทัศน์ เทปเสียง หรือชุดการเรียน เป็นต้น

3. **ขั้นสรุปการเรียนรู้** เป็นขั้นของการเรียนการสอนเพื่อการย้ำเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วย ขั้นสรุปนี้ควรใช้เพียงระยะเวลาสั้นๆเช่นเดียวกับขั้นนำ สื่อที่ใช้สรุปจึงควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมดโดยย่อและใช้เวลาสั้นๆ เช่น แผนภูมิ แผ่นโปรงใส เป็นต้น

4. **ขั้นประเมินผู้เรียน** เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใดและบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ สื่อในขั้นการประเมินนี้มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียน โดยอาจมีภาพประกอบด้วยก็ได้ อาจจะนำบัตรคำหรือสื่อต่างๆที่ใช้ในขั้นกิจกรรมการเรียนมาถามอีกครั้งหนึ่ง และอาจเป็นการทดสอบโดยการปฏิบัติจากสื่อหรือการกระทำของผู้เรียนเพื่อทดสอบว่าผู้เรียนสามารถมีทักษะจากการฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

สรุปว่า 4 ขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนที่กล่าวมาข้างต้น ผู้สอนสามารถเลือกใช้สื่อตามความเหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนทั้งนี้ผู้สอนอาจเลือกใช้สื่อในทุกขั้นตอน หรืออาจเลือกใช้สื่อในบางขั้นตอนขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้สอน

2.3.3.6 สื่อการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

พื้นฐานที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในฐานะผู้เป็นครู คือท่านได้เลือกใช้สื่อต่างๆทั้งที่เป็นสื่อโสต และสื่อทัศนที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาการสอนให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่ายขึ้น (al-Qaradāwi.1995: 144) ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่าสภาพความเป็นอยู่ของมุสลิมยุคต้นๆนั้นเป็นไปด้วยความเรียบง่าย ซึ่งไม่สามารถมองภาพว่าเขาเหล่านั้นใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นสื่อการสอนที่แน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือและไม่สามารถเขียนได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงใช้เครื่องมือ และสื่อที่เอื้ออำนวยในสมัยของท่าน โดยส่วนใหญ่แล้วท่านจะใช้อวัยวะในร่างกายในการอธิบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอวัยวะมือ(Ismail Ali.2002:382) โดยท่านได้ใช้มือในการช่วยสอนดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. วาดรูปบนดินประกอบการอธิบาย

ดังรายงานจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า

(153 :) ((¹

ความว่า : "ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ลากเส้นหนึ่งเส้น แล้วท่านกล่าวว่านี่คือทางของอัลลอฮ์แล้วท่านได้ลากเส้นอีกหลายเส้น จากด้านขวาและด้านซ้าย และท่านกล่าวว่านี่คือแนวทางที่ หลากหลายทุกแนวทางจะมีชัยตอนคอยชักจูงสู่แนวทางดังกล่าว แล้วท่านก็ได้อ่านอายะฮ์ ที่ความหมายว่า "และแท้จริงนี่คือทาง ของข้าอันเที่ยงตรงพวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติ ตามหลาย ๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทาง

¹ บันทึกโดย Ahmad , 1999 หมายเลขหะดีษ 4142

ของพระองค์ นั่นแหละที่พระองค์ได้สั่งเสียมันไว้แก่พวกเจ้า เพื่อ
ว่าพวกเจ้าจะยำเกรง"(อัน-อัลอาม : 153)

หะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อธิบายความหมายของอายะฮ์ใน
ซูเราะฮ์อัล-อันอาม ไม่เพียงใช้แค่เฉพาะคำพูดเท่านั้นแต่ท่านอธิบายโดยใช้สื่อที่สะดวกในขณะนั้นก็
คือวาดรูปบนดินแทนกระดาน ทั้งนี้เพื่อให้บรรดาซอฮาบะฮ์ได้รับความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่าย
ขึ้น

2. ใช้ท่าทางมือประกอบการอธิบาย

บางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใช้มืออันทรงเกียดของท่านในการอธิบายคำสอน
ให้แก่บรรดาซอฮาบะฮ์เพื่อเพิ่มความเข้าใจและเน้นถึงความสำคัญในเนื้อหาคำสอน
ดังรายงานจากท่านสะหุล บิน ซะอูด رضي الله عنه กล่าวว่าแท้จริงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้
กล่าวว่า

((¹
))
ความว่า : "ฉันและผู้ดูแลเด็กกำพร้าพำนักอยู่ในสวรรค์อย่างนี้แล้ว
ท่านก็ได้ชูนิ้วชี้และนิ้วกลาง โดยท่านแยกออกกระหว่างสองนิ้ว
เล็กน้อย"

หะดีษนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าของผู้ที่อุปการะดูแลเด็กกำพร้าว่า
เขาผู้นั้นจะได้อยู่ใกล้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในสวนเข้าสวรรค์เปรียบเสมือนความใกล้ระหว่างนิ้วชี้
กับนิ้วกลาง

3. ยกสิ่งต้องห้ามด้วยมือพร้อมแสดงแล้วอธิบาย

ในบางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จับสิ่งที่ท่านต้องการห้ามแล้วชูขึ้นเพื่อให้
บรรดาผู้อยู่ต่อหน้าของท่านได้เห็นพร้อมอธิบายว่าสิ่งดังกล่าวนี้ต้องห้ามในศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้
สดับฟังได้รับความกระจ่างแจ้งในประเด็นดังกล่าว (Abū Ghuddah, 1997: 125) ดังรายงานจากท่าน
อาลี บิน อาบี ฏอลิบ رضي الله عنه กล่าวว่า

¹ บันทึกโดย al- Bukāri, 1998 หมายเลขหะดีษ 5304

))

:

((1

ความว่า : "ครั้งหนึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้จับผ้าไหมด้วยมือขวาและจับทองด้วยมือซ้าย หลังจากนั้นท่านได้ยกทั้งสองอย่างขึ้นมา แล้วกล่าวว่า แท้จริงสิ่งทั้งสองนี้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับบุรุษเพศจากบรรดาประชาชาติของฉัน และอนุญาตให้กับสตรีเพศ"

หะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้มือชูสิ่งของที่ต้องห้ามเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจรายละเอียดง่ายขึ้นและให้ความสำคัญในสิ่งที่ห้ามดังกล่าว

2.3.4 ด้านการวัดและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนที่ไม่อิงหย่อนไปกว่ากิจกรรมทางวิชาการด้านอื่นๆ เพราะการวัดผลและการประเมินผลนั้นจะทำให้ทราบว่าผลการเรียนการสอนที่ดำเนินการคล่องมาบรรลุดมุงหมายหรือได้ผลมากน้อยเพียงใด (เฉลิมพล และชัน, 2549 : 47- 48)

2.3.4.1 ความหมายการวัดและประเมินผล

การวัดผลในภาษาอาหรับใช้คำว่า al-qiyas ( ) โดยผันจากคำกริยา

ซึ่งหมายถึง เียบเคียงสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง (Ibnu Manzur.

n.d./6:185)

ส่วนการประเมินผลในภาษาอาหรับใช้คำว่า al-Taqwim ( ) โดยผันจาก

คำกริยา (qawwama) ซึ่งหมายถึง ปรับปรุง ทำให้ดี ปรับให้ตรง ประเมินค่า กำหนด (Anis.n.d./2:768)

¹ บันทึกลงโดย Abudawūd, .n.d.หมายเลขหะดีษ 4057

ในอัลกุรอาน ได้กล่าวคำนี้ในหลายอายะฮ์ด้วยกันตัวอย่างเช่น

(4:)

ความว่า : " โดยแน่นอนเราได้บังเกิดมนุษย์มาในรูปแบบที่สวยงามยิ่ง"

(อัน-ตั้น : 4)

และอย่างเช่นอายะฮ์ที่ว่า

(9:)

ความว่า : " แท้จริง อัลกุรอานนี้ นำสู่ทางที่เที่ยงตรงยิ่ง"

(อัน-อิซรอ : 9)

ในส่วนของความหมายด้านวิชาการบรรณานักวิชาการได้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลดังนี้

สมนึก ภัททิยธนี (2546 : 1) ได้ให้ความหมายของการวัดผล(Measurement)ว่า หมายถึง กระบวนการหาปริมาณ หรือจำนวนของสิ่งต่างๆ โดยใช้ เครื่องมือ อย่างใดอย่างหนึ่งมาวัด ผลจากการวัดมักจะออกมาเป็นตัวเลข หรือสัญลักษณ์หรือข้อมูล เช่น

- นายแดงสูง 180 ซม. (เครื่องมือ ได้แก่ ที่วัดส่วนสูง)
- วัตถุชิ้นนี้หนัก 2 กก.(เครื่องมือ ได้แก่ เครื่องชั่ง)

ส่วนการวัดผลทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการหาปริมาณความสามารถเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องการ อันสืบเนื่องจากการเรียนการสอน โดยใช้เครื่องมือทางการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่งมาวัดผลจากการวัดจะออกมาเป็นจำนวน (คะแนน) หรือ สัญลักษณ์ หรือข้อมูล

การประเมินผล (Evaluation) นั้นหมายถึง การตัดสิน หรือวินิจฉัยสิ่งต่างๆ ที่ได้จากผลการวัดผล โดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

- ผลจากการวัดความสูงของนายแดงได้ 180 ซม. ก็อาจจะประเมินว่าเป็นคนที่สูงมาก
- ผลจากการชั่งน้ำหนักของวัตถุชิ้นหนึ่งได้ 2 กก. ก็อาจจะประเมินว่าหนัก – เบา หรือ เอา- ไม่เอา หรือมาก- น้อย

ส่วนการประเมินผลการศึกษา นั้นหมายถึง การตัดสิน หรือวินิจฉัยต่างๆ ที่ได้จากการวัดผลการศึกษา โดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง

ไพศาล หวังพานิช (2531 : 19) ได้ให้ความหมายของการวัดผลว่า หมายถึง กระบวนการในการกำหนดจำนวน ปริมาณ อันดับ หรือรายละเอียดของคุณลักษณะหรือ พฤติกรรม ความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักการวัด กระบวนการต่างๆ จะทำให้ได้ตัวเลขหรือ ข้อมูล รายละเอียดต่างๆ ที่ใช้แทนจำนวนและลักษณะที่จำกัด การวัดผลต้องดำเนินการอย่างมีขั้นตอนเป็นระเบียบแบบแผน มีเครื่องมือ มีการวัดผลเป็นตัวเลือก หรือเป็นรายละเอียดที่นำไปบรรยาย บอกจำนวน หรือระดับสิ่งที่ถูก

ส่วนการประเมินผล ไพศาล หวังพานิช (2531 : 19) ได้ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการในการตัดสินใจ ตีราคา สรุป เพื่อพิจารณาความเหมาะสมหรือหาคุณค่าของครูลักษณะ พฤติกรรม เช่น ผลการเรียนผลปฏิบัติโดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดที่ได้จากการวัดเป็นหลักและใช้วิจารณ์อุปการประกอบการ พิจารณา การประเมินผลต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน

อันญาลลาด (Al-jallad, 2004 : 398) ได้ให้ความหมายของการวัดผลการศึกษาว่า หมายถึง การใช้เครื่องมือต่างๆ ในการวัดระดับความสามารถของสมอง หรือ ความรู้สึก หรือ ทักษะ เช่นการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อวัดความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์

เอาดะฮ์ (Aow Dah, 1993, อ้างถึงใน al-Jallad, 2004 : 397) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลการศึกษาว่า กระบวนการที่เป็นระบบ ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา เพื่อกำหนดระดับความสำเร็จของเป้าหมายการศึกษา , พร้อมกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการปรับปรุงจุดด้อยและจัดเตรียมความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน โดยผ่านกระบวนการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการจัดการศึกษาให้ดีขึ้น

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่าการวัดผลทางการศึกษาคือ กระบวนการในการกำหนดค่า ของพฤติกรรม หรือลักษณะของผู้เรียน โดยใช้เครื่องมือทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือตัวเลข

ประเมินผลทางการศึกษา คือ กระบวนการที่ใช้ในการกำหนดค่า หรือ การตีค่าสิ่งที่ต้องการทราบ โดยอาศัยข้อมูลจากเครื่องมือทดสอบและวัดผลทางการศึกษา มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินเพื่อพัฒนาและแก้ไข

2.3.4.2 ประโยชน์ของการวัดและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 199) ได้กล่าวถึง การวัดผลและประเมินผลว่าเป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการเรียนการสอนโดย มีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูอาจารย์ ทำให้ครูอาจารย์ทราบว่าผลการสอนของตนเป็นอย่างไร และจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
2. เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียนนักศึกษา นักเรียนนักศึกษาจะได้ทราบว่าตนมีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในบทเรียนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็แนวทางในการปรับปรุงตนเอง
3. เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารในสถานศึกษา ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตรโครงการสอน บันทึกการสอนที่นำไปสู่การปฏิบัติว่าประสบปัญหาอย่างไร จะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร
4. เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป เช่น ผลการเรียนการศึกษาสำเร็จตามหลักสูตรเป็นแนวทางในการทำงานและศึกษาต่อ
5. เป็นหลักฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาในด้านการรับนักศึกษา ผลการเรียนและสำเร็จตามหลักสูตร
6. เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาในด้านผลการเรียนและการสำเร็จการเรียนของนักเรียนนักศึกษา

2.3.4.3 องค์ประกอบของการวัดผลและประเมินผล

องค์ประกอบของการวัดผล ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

1. ปัญหาหรือสิ่งที่ต้องการวัด
2. เครื่องมือวัดหรือเทคนิคในการรวบรวมข้อมูล
3. ผลของการวัดข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ หากเป็นข้อมูลเชิงปริมาณจะต้องมีจำนวนและหน่วยวัด หากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะต้องมีรายละเอียดที่แสดงคุณลักษณะซึ่งอาจไม่ใช่ตัวเลข

ส่วนองค์ประกอบของการประเมินผลประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

1. ข้อมูล
2. เกณฑ์
3. การตัดสินใจคุณค่าหรือการตัดสินใจ (พิชิต ฤทธิจรูญ, 2548 : 5)

2.3.4.4 การวัดผลและประเมินผลของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

เมื่อย้อนดูคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ หลายครั้งที่ท่านได้วัดพฤติกรรมหรือการปฏิบัติของบรรดาซอฮาบะฮ์ แล้วท่านก็ประเมินว่าการกระทำดังกล่าวนั้นถูกต้องตรงกับหลักการของอิสลามหรือไม่ ดังฮาดิษที่เล่าจากท่าน อาบิฮูรอยเราะฮ์   เล่าว่า

))

((1

ความว่า : " แท้จริงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เข้าไปในมัสยิด แล้วมีชายคนหนึ่งได้เข้าไปในมัสยิดเช่นกันแล้วเขาได้ละหมาดแล้วได้เข้าหาท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แล้วให้สลามแล้วท่านนบีก็ตอบสลามแล้วท่านกล่าวว่า "ท่านจงกลับไปละหมาดใหม่ แท้จริงท่านยังไม่ได้ละหมาด" แล้วชายคนนั้นก็เข้าไปละหมาดอีกครั้งเหมือนละหมาดครั้งก่อน แล้วชายคนนั้นก็เข้ามาหาท่านท่านนบีแล้วให้สลาม ท่านนบีได้ตอบสลามโดยกล่าวว่า " วาอาลัยกัศสาลาม" แล้วท่านนบีกล่าวว่า "ท่านจงกลับไปละหมาดใหม่ แท้จริงท่านยังไม่ได้ละหมาด" โดยที่เขาได้ปฏิบัติเช่นนั้น 3 ครั้งด้วยกัน แล้วชายคนนั้นได้กล่าวแก่ท่านนบีว่า "โอ้ท่านนบี ผู้ที่ถูกแต่งตั้งด้วยความสัตย์จริงฉันไม่สามารถที่จะทำได้ดีกว่านี้แล้วท่านกรุณา

¹ บันทึกโดย Muslim, .n.d. หมายเลขหะดีษ 397

สอนฉันเถอะ" ท่านนบีจึงสอนเขาว่า" เมื่อท่านละหมาดท่านจงกล่าวดักบิร แล้วท่านจงอ่านอายะฮ์สุรอ่านที่ท่านเห็นว่าง่ายสำหรับท่าน จากนั้นท่านจงรูดูกูจนกว่าสงบนิ่งชั่วคราว แล้วท่านเงยขึ้นจากรูดูกูจนกระทั่งยืนตรง แล้วจึงสุยูดจนกระทั่งสงบนิ่งชั่วคราว และจึงนั่งจนกระทั่งนั่งอย่างสงบนิ่งชั่วคราว (ระหว่างสองสุยูด) ดังนั้นท่านจงปฏิบัติเช่นนี้ทุกครั้งที่ท่านละหมาด "

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้วัดการละหมาดของชายคนนั้นด้วยการสังเกตโดยที่ท่านใช้เวลาวัด 3 ครั้งด้วยกันในทุกๆครั้งท่านนบีประเมินผลว่าชายคนนั้นละหมาดยังไม่ถูกต้อง ท่านนบีจึงสอนวิธีการละหมาดให้กับชายคนนั้น ตั้งแต่เริ่มดักบิรจนถึงสุยูด และยังมีหะดีษอีกหลายบทที่ท่านนบีได้วัดการกระทำของบรรดาซอฮาบะฮ์และท่านก็ประเมินการกระทำดังกล่าว

2.3.4.5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน 2551

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้นผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1.การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอนใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ การ

ประเมินชิ้นงาน ภาระงาน เพิ่มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเอง หรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองเพื่อนประเมินเพื่อนผู้ปกครองร่วมประเมินในกรณีที่ไม่มีผ่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะ อันพึงประสงค์และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอนตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาในปีสุดท้ายของแต่ละระดับ คือ อิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ)อิสลามศึกษาตอนกลาง(มุดตะวัชชีญะฮฺ) และอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวียะฮฺ) เข้ารับการประเมินซึ่งผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการ

เทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 32-33)

2.3.4.5 เกณฑ์การจบการศึกษา

หลักสูตรได้กำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษาแต่ละระดับดังนี้

ตารางที่ 3 กำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษาแต่ละระดับ

เกณฑ์การจบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	เกณฑ์การจบหลักสูตรอิสลามศึกษา
ระดับประถมศึกษา	ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิตติอาฮียะฮฺ)
1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติมตาม โครงสร้างเวลาเรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด	1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตาม โครงสร้างเวลาเรียนหลักสูตรอิสลามศึกษาที่สถานศึกษา กำหนด
2. ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาพื้นฐานผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด	2. ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด	3. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด	
5. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด	

เกณฑ์การจบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	เกณฑ์การจบหลักสูตรอิสลามศึกษา
<p>ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น</p> <p>1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติมไม่เกิน 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 66 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด</p> <p>2. ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 66 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 11 หน่วยกิต</p> <p>3. ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด</p> <p>4. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด</p> <p>5. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด</p>	<p>ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุดตะวัชชีฎะฮฺ)</p> <p>1. ผู้เรียนเรียนรายวิชาและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามโครงสร้างเวลาเรียนหลักสูตรอิสลามศึกษาที่สถานศึกษากำหนด</p> <p>2. ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด</p> <p>3. ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด</p>

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 34-35)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปือราเฮม มะยูโซะ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และด้านการนิเทศการศึกษา

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่าด้านสื่อการเรียนการสอนเป็นปัญหาอยู่ในระดับ

ปานกลาง ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อย

สุนทร ปิยวสันต์ (2533: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรโดยยึดแนวทางจากหลักสูตร อิสลามศึกษา 2523 ครูอิสลามศึกษามีการจัดทำบันทึกการสอนเพื่อในการเตรียมการสอนล่วงหน้า และเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละบทเรียน ในด้านการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการแจ้งวัตถุประสงค์ก่อนทำการสอนทุกครั้ง วิชาสอนที่ใช้กันมากคือการฝึกปฏิบัติ รองลงมาได้แก่การสาธิตและการอภิปราย มีการประเมินผลการสอนหลังจากการสอนทุกครั้ง โดยวิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์

2. ปัญหาการใช้หลักสูตร ปัญหาที่พบบันมากที่สุดขาดงบประมาณ รองลงมา คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน และช่วงเวลาในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ขาดแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ขาดการนิเทศการสอนเนื่องจากผู้ที่มีความสามารถที่จะนิเทศวิชาอิสลามมีจำนวนน้อยและปัญหาที่พบบันมากอีกประการหนึ่งไม่มีเวลาที่จะทำการสอนซ่อมเสริม สำหรับปัญหาด้านการเรียนการสอน ครูสอนวิชาอิสลามศึกษาขาดสื่อประกอบการเรียนการสอน และขาดความรู้และทักษะในการวัดผลและการประเมินผล

สิทธิศักดิ์ เจ๊ะซารี (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการสอนของครูอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า

1.ระดับประสิทธิภาพการสอนของครูอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา ด้านลักษณะความเป็นครูอยู่ในระดับดี ด้านเทคนิคการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและชุมชนอยู่ในระดับดี ด้านการใช้อุปกรณ์การสอนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวัดและการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และด้านผลการสอนอยู่ในระดับดี

2. ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่า ครูอิสลามศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีประสิทธิภาพการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านเทคนิคการสอน ($P = 0.0202$) ด้านการวัดและประเมินผล ($P = 0.0071$) และด้านผลการสอน ($P = 0.0269$) นอกนั้นไม่พบความแตกต่าง ส่วนครูอิสลามศึกษาที่มีระดับการศึกษาสายสามัญ วิชาชีพครูและวิชาศาสนาต่างกันและมีประสบการณ์การสอนต่างกัน ไม่พบความแตกต่าง

3. ปัญหาอุปสรรคในการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา ที่พบจากการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูอิสลามศึกษาบางส่วนยังไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนได้ มีเวลาอยู่กับนักเรียนน้อย ขาดความมีมนุษยสัมพันธ์ ขาดเทคนิคและความพร้อมในการสอน การใช้

ภาษาไทยไม่ดีเท่าที่ควร ขาดอุปกรณ์การสอน ไม่มีความรู้ความสามารถในการวัดและประเมินผล นักเรียนและขาดกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ปัญหาดังกล่าวได้รับการเสนอแนะจากผู้บริหาร โรงเรียนว่า เห็นควรให้มีการจัดอบรม ประชุม สัมมนา ปรับปรุง ประสิทธิภาพการเรียนการสอน ของครูในทุก ๆ ด้าน ให้มีการนิเทศและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือ ด้านอุปกรณ์และงบประมาณตลอดจนเสริมสร้างให้ครูผู้สอนมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน โดยการบรรจุเป็นข้าราชการ

ณรงค์กร ชำนาญเวช (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาใน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 2 พบว่า

1.ความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นในการจัดการเรียนการสอนมีความพร้อมอยู่ในระดับน้อย ความสอดคล้องระหว่างแผนการจัดการเรียนการสอนกับหลักสูตร มีความสอดคล้องระหว่างแผนการจัดการเรียนการสอนกับหลักสูตร มีความสอดคล้องอยู่ในระดับปานกลางสภาพปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางและปัญหาการจัดการเรียนการสอนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

2.ผลการเปรียบเทียบปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยส่วนรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีประสบการณ์การอบรมเกี่ยวกับการสอนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความสอดคล้องระหว่างวิชาเอกที่จบการศึกษากับวิชาที่สอน และขนาดของโรงเรียนที่ต่างกัน ทั้งโดยส่วนรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

3.ผลการเปรียบเทียบเจตคติของบริหารครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาที่มีต่อโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษา มีเจตคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อทดสอบเป็นรายคู่ พบว่า เจตคติของผู้บริหารกับครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเจตคติของครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกับครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

นงลักษณ์ หะยีมะสาและ(2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) พบว่า

1.ครูสอนศาสนาอิสลาม มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านของการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร และการสนับสนุน และส่งเสริมการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับมาก

2.การเปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูสอนศาสนาอิสลามที่มีความแตกต่างในด้าน อายุ ด้านวุฒิการศึกษา และด้านประสบการณ์ในตำแหน่ง พบว่า

2.1 ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีอายุต่างกัน มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีอายุ ตั้งแต่ 32 ปีขึ้นไป มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร แตกต่างจากครูสอนศาสนาอิสลามที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีลงมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ทั้งครูสอนศาสนาอิสลามที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีลงมาและตั้งแต่ 32 ปีขึ้นไป และมีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนด้านการบริหารหลักสูตรและด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน มีระดับปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน

อามีเนาะ มามู (2543 : บทคัดย่อ) ได้ ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกรณีศึกษา การสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษา จังหวัดนราธิวาสพบว่า

1. ระดับกรณีศึกษาการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูเห็นว่าในภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากยกเว้นด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอนครูอิสลามศึกษาที่ไม่มีวุฒิครูเห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2.ระดับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาตามทัศนคติของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูเห็นว่าในภาพรวม มีพฤติกรรมการสอนอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายชื่อส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการสอนอยู่ในระดับมาก

3.ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษา ตามทัศนคติของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูเห็นว่าโดยภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 มีความเห็นแตกต่างกันต่อระดับความสัมพันธ์โดยครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูเห็นว่ามีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และครูที่ไม่มีวุฒิครูเห็นว่า มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง

4.ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษา ตามทัศนคติของครู ที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครู โดยภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ยกเว้นด้านการวัดผลและประเมินผลและด้านการพัฒนาครูผู้สอนไม่แตกต่างกัน

5.ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารส่วนมากมีปัญหาด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนเช่น สื่ออิสลามศึกษามีไม่เพียงพอ ผู้บริหารไม่ให้คำแนะนำในการผลิตสื่อ และด้านพัฒนาครูผู้สอน เช่น จัดอบรมทางวิชาการน้อยมาก และไม่เปิดโอกาสให้ไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนอื่น สำหรับข้อเสนอแนะส่วนมากได้เสนอแนะไว้ คือ ควรจัดสรรสื่ออิสลามศึกษาให้เพียงพอ ควรให้การอบรมเกี่ยวกับทักษะและเทคนิคการผลิตสื่อ ควรจัดอบรมทางวิชาการในวิชาอิสลามศึกษาให้มากขึ้นและเปิดโอกาสให้ครูสอนอิสลามศึกษาได้ไปศึกษาดูงาน โรงเรียนอื่นๆ

ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาส่วนมากมีปัญหา คือ สื่อมีไม่เพียงพอ ครู ไม่มีความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ไม่มีห้องเรียนเป็นเอกเทศจึงไม่สามารถตกแต่งห้องเรียนได้ ห้องละหมาดและห้องปฏิบัติศาสนกิจมีไม่เพียงพอสำหรับข้อเสนอแนะส่วนมากได้ เสนอแนะไว้ คือ ควรจัดสรรสื่อให้พอเพียงต่อความต้องการควรมีการอบรมการผลิตสื่อ ควรมีการจัดห้องอิสลามศึกษาเป็นเอกเทศ และควรจัดห้องละหมาดหรือห้องปฏิบัติศาสนกิจให้เพียงพอ

นิตยา มัสเยาะ(บทคัดย่อ : 2545) ศึกษาเรื่องปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในทัศนะผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า

1.ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในทัศนะผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและรายด้าน พบว่า

ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงจากมากไปน้อยคือ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล

2. การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารมีความคิดเห็นต่อปัญหามากกว่าครูผู้สอนอิสลามศึกษา ยกเว้นด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผลมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

เฉลิมพล และชัน (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตภาคกลาง พบว่า

1. สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ตามความเห็นของครูพบว่า ในภาพรวมและรายด้านมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง และตามความเห็นของนักเรียนพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาราย ด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้งหมด ยกเว้นด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้อยู่ในระดับปานกลาง และด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด

2. สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ตามความเห็นของครูที่มีอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน มีทัศนะไม่แตกต่างกัน

3. สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง ตามความเห็นของนักเรียนที่มีเพศและการศึกษาศาสนาแตกต่างกัน มีทัศนะไม่แตกต่างกัน ยกเว้นนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนะแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05

ซูมัยยะห์ สาและ(บทคัดย่อ : 2551)ศึกษาเรื่องบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอนของวิทยากรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทที่เป็นจริงในการจัดการเรียนการสอนของวิทยากรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ยกเว้นด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

2. บทบาทที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอนของวิทยากรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. การเปรียบเทียบบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอนของวิทยากรอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา ที่มีอายุ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการสอนต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

นุรียะห์ รักรัษประชาษฐ์(บทคัดย่อ : 2551)ศึกษาเรื่องปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตร อิสลามศึกษา(อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ.2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า

1.ปัญหาการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา (อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ.2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเห็นของหัวหน้างานวิชาการและครูสอนอิสลามศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2.ปัญหาการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา (อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ.2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเห็นผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 4 ด้านพบว่า ปัญหาด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ คือหลักสูตรอิสลามศึกษาไม่สอดคล้องกับผู้เรียนและสภาพปัจจุบัน ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ เทคนิคการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาบางท่านยังคงเป็นรูปแบบเดิมไม่มีความหลากหลาย ปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ จำนวนและประเภทของสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่มีจำนวนน้อย ส่วนปัญหาด้านวัดและประเมินผลนั้นมีน้อยมาก เนื่องจากครูสอนอิสลามศึกษาได้ดำเนินการวัดและประเมินผลตามจุดมุ่งหมายและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร

3.ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา(อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ.2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามความเห็นของหัวหน้างานวิชาการและครูสอนอิสลามศึกษา คือจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา และมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ให้มีการจัดอบรมบุคลากรทุกปี ผู้บริหารและกรรมการปกครองท้องถิ่นควรเข้าใจบริบทการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา(อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ.2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตาม

ความเห็นของหัวหน้างานวิชาการและครูสอนอิสลามศึกษา คือ ควรจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เรียนและตามสภาพความเป็นจริง และควรเน้นความรู้ ทักษะและภาคปฏิบัติ

มุฮัมมัดนาเซ สามะ(บทคัดย่อ : 2552)ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษา ด้านการวางแผนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการดำเนินการสอน และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก และปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. สภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา ตามความเห็นของครูอิสลามศึกษาที่มีตำแหน่งการปฏิบัติหน้าที่ และวุฒิการศึกษาสามัญ และศาสนาแตกต่างกัน มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน ยกเว้นครูที่มีเพศต่างกันมีทัศนคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา ตามความเห็นของครูอิสลามศึกษาที่มีเพศและวุฒิการศึกษาสามัญ และศาสนาแตกต่างกัน มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน ยกเว้นครูที่มีตำแหน่งการปฏิบัติหน้าที่ ต่างกันมีทัศนคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา พบว่าปัญหาที่พบมากที่สุดคือด้านสื่อการเรียนการสอน งบประมาณมีไม่เพียงพอในการที่จะผลิตสื่อให้มีความหลากหลาย และทันสมัย จากปัญหาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการและมีงบให้อย่างต่อเนื่องและให้มีการอบรมการผลิตสื่อและวิธีการใช้สื่ออย่างถูกวิธี

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาให้จะบรรลุผลได้ต้องอาศัยองค์ประกอบการจัดเรียนการสอนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะใน 4 ด้าน นั่นก็คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ในงานวิจัยส่วนใหญ่ได้นำ 4 ด้านดังกล่าวมาศึกษาวิจัยเป็นระดับต้นๆ ทั้งนี้ในงานวิจัยพบว่า 4 ด้านนี้ยังคงประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนจึงจะต้องได้รับการแก้ไข ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและความต้องการของครูอิสลามศึกษาในการจัดเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานีใน

กรอบ 4 ด้านดังกล่าว เนื่องจากโครงการดังกล่าวเป็นโครงการใหม่ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังไม่มีงานวิจัยในประเด็นดังกล่าวที่ครอบคลุมจังหวัดปัตตานีทั้งหมด เพื่อนำผลในการวิจัยนี้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานีให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

Prince of Songkla University
Pattani Campus